

BROEDVOGELS

IN 2000

OP DE BLARICUMMER- EN TAFELBERGHEIDE

Subgroep Avifauna

Dick A. Jonkers

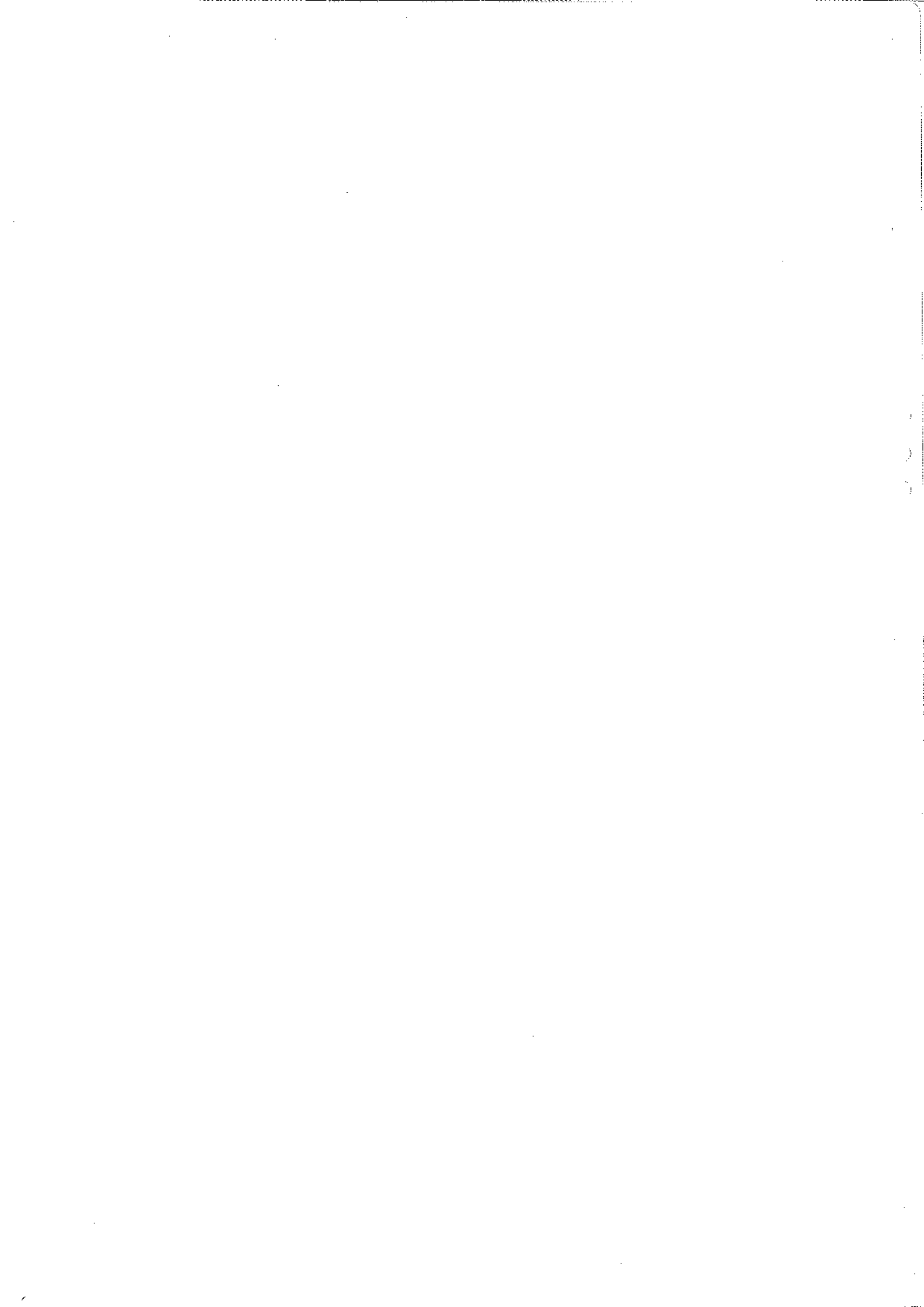
c Copyright 2000. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Hilversum.

Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na schriftelijke toestemming van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

VOGELWERKGROEP HET GOOI EN OMSTREKEN

Hilversum, 2001

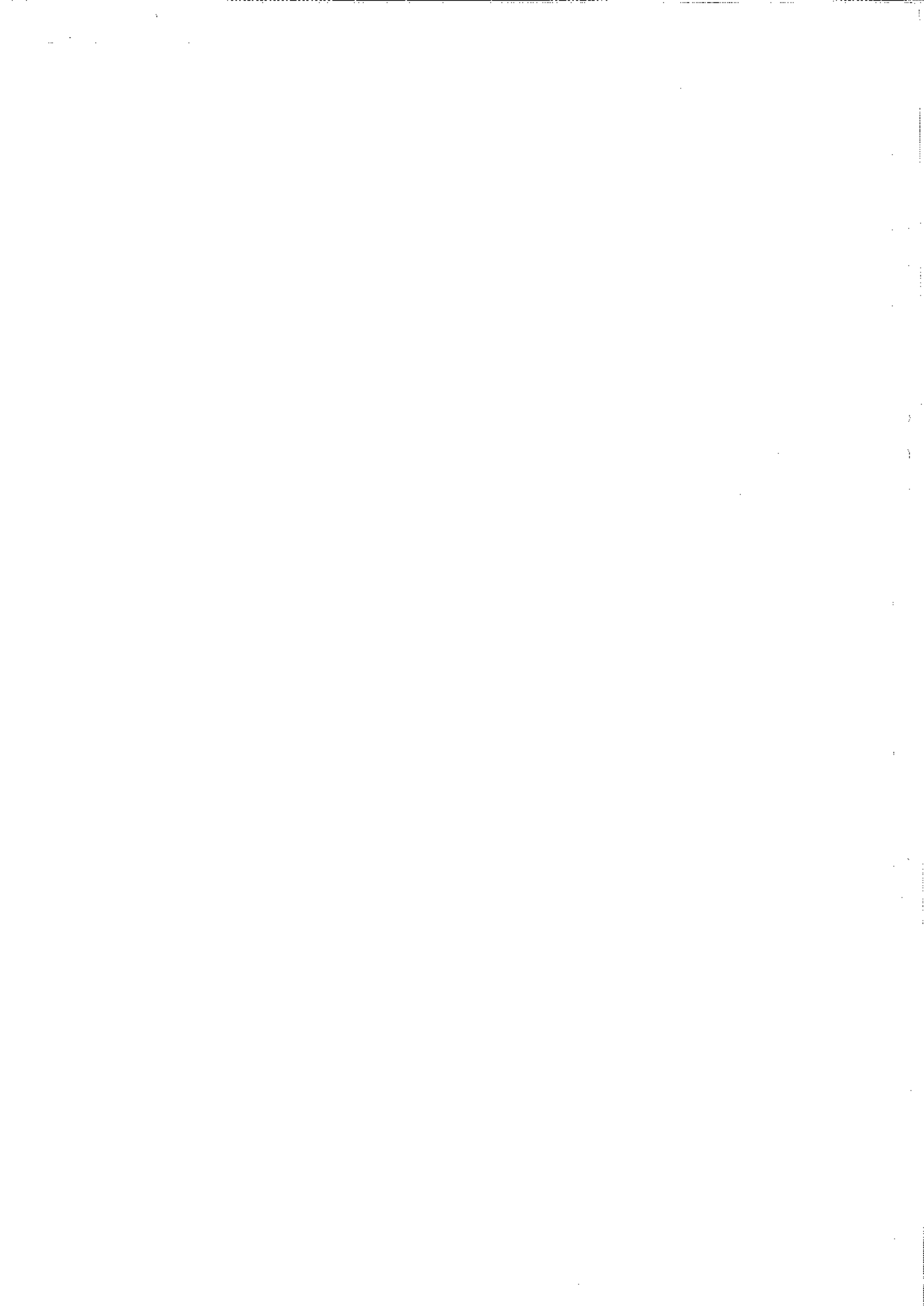
Uitgave 122

*“Het klinkt van uit de vage verte, alsof hij midden in 't gesternte zijn zilvren klokjes
luidt”*

Frederik van Eden

INHOUD	blz
Inventarisaties	
Voorwoord	
Samenvatting	
1. Inleiding	8
2. Ligging, eigendom en beheer	10
3. Gebiedsbeschrijving	10
3.1 Blaricummerheide	10
3.2 Tafelbergheide	10
4. Werkwijze	11
5. Weersomstandigheden	11
6. Recreatieactiviteiten	12
7. Resultaten	12
7.1 Bespreking per soort	12
7.2 Waarnemingen van niet-broedvogels	17
7.3 Zoogdierwaarnemingen	23
8. Vergelijkingen met eerdere inventarisaties	25
Geraadpleegde literatuur	
Bijlagen	

Inventarisaties

Het inventariseren van de heidevelden was geen sinecure en vergde behoorlijk wat tijd. Waar zou de vogelwerkgroep zijn zonder het trouwe aantal medewerkers dat zich jaar in jaar uit weer beschikbaar stelt om de broedvogelbevolking van terrein vast te leggen. Voor het broedvogelonderzoek van de Tafelberg- en Blaricummerheide hadden zich elf personen beschikbaar gesteld, die door drie anderen werden geassisteerd. Zij waren de waterdragers die het mogelijk maakten dat dit rapport het licht ziet. Mensen, allemaal heel hartelijk dank voor jullie onmisbare hulp. Jullie namen staan hieronder vermeld.

Joop Domhof, Anco Driessen, Jelle Harder, Dick Jonkers, Nico Klippel, Cor de Kruif, Frans Leurs, Anja Schuitema, Piet Spoorenberg, Adrie Vermeule, Peter Vos, Hugo Weenen, Frank van de Weijer en Roel Zijlstra. Verder zijn losse waarnemingen verwerkt van Guus Proost.

Voorwoord

Met de inventarisatie van de Tafelberg- en Blaricummerheide is de serie onderzoeken van de broedvogels op de grote Gooise heidevelden die in de jaren negentig begon voltooid. Het is de tweede in de reeks die in de periode 1969-1982 is gestart. Als laatste heidevelden moeten de kleinere nog worden onderzocht. In 2001 staan de Nieuw Bussumerheide, Vliegheide en Limitische Heide op het programma. Voor terreinbeheerders is deze vorm van monitoring van groot belang. Zij kunnen uit de gegevens opmaken of zij met hun beheer op de goede weg zijn of dat zij dit tussentijds moeten bijstellen. Het is te hopen dat de leden van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken ook in de toekomst bereid zullen zijn zich in te zetten voor deze tijdrovende inventarisaties.

Samenvatting

Uit de in het jaar 2000 op de Tafelberg- en Blaricummerheide uitgevoerde broedvogelinventarisaties komt naar voren dat de diversiteit aan broedvogels daar nog steeds groot is. Dit ondanks de hoge recreatiedruk en het hondenaanlijngedoe, dat massaal wordt genegeerd. Er is één soort vastgesteld die op de Rode Lijst voorkomt: de Roodborsttapuit. Op de Tafelbergheide waren 19 verschillende broedvogelsoorten met in totaal 93 territoria aanwezig; op de Blaricummerheide waren dat er respectievelijk 21 en 95.

De Veldleeuwerik kwam op beide heidevelden voor met enkele tientallen broedparen. Sinds de massale achteruitgang in het Nederlandse agrarische cultuurlandschap zijn de heidevelden voor deze soort een toevluchtsoord geworden. Voor droge heidevelden kenmerkende soorten als Boomleeuwerik en Boompieper hadden er eveneens territoria. Door plaatselijk optredende verbossing hielden zich ook nogal wat soorten van de bosvogelgroep op.

Vergeleken met eerder uitgevoerde inventarisaties is het aantal broedparen van heidevogels aanzienlijk toegenomen. Dit verschijnsel is ook op andere heidevelden in Nederland geconstateerd. De gunstige ontwikkeling op de Tafelberg- en Blaricummerheide zou echter niet mogelijk zijn geweest zonder het op het behoud van de heide gerichte beheer in de afgelopen decennia.

Zowel bij de Bergeend als de Tapuit is waargenomen dat deze op zoek waren naar nestholten. Mogelijk is het ontbreken van door konijnen gegraven holen een beperkende factor.

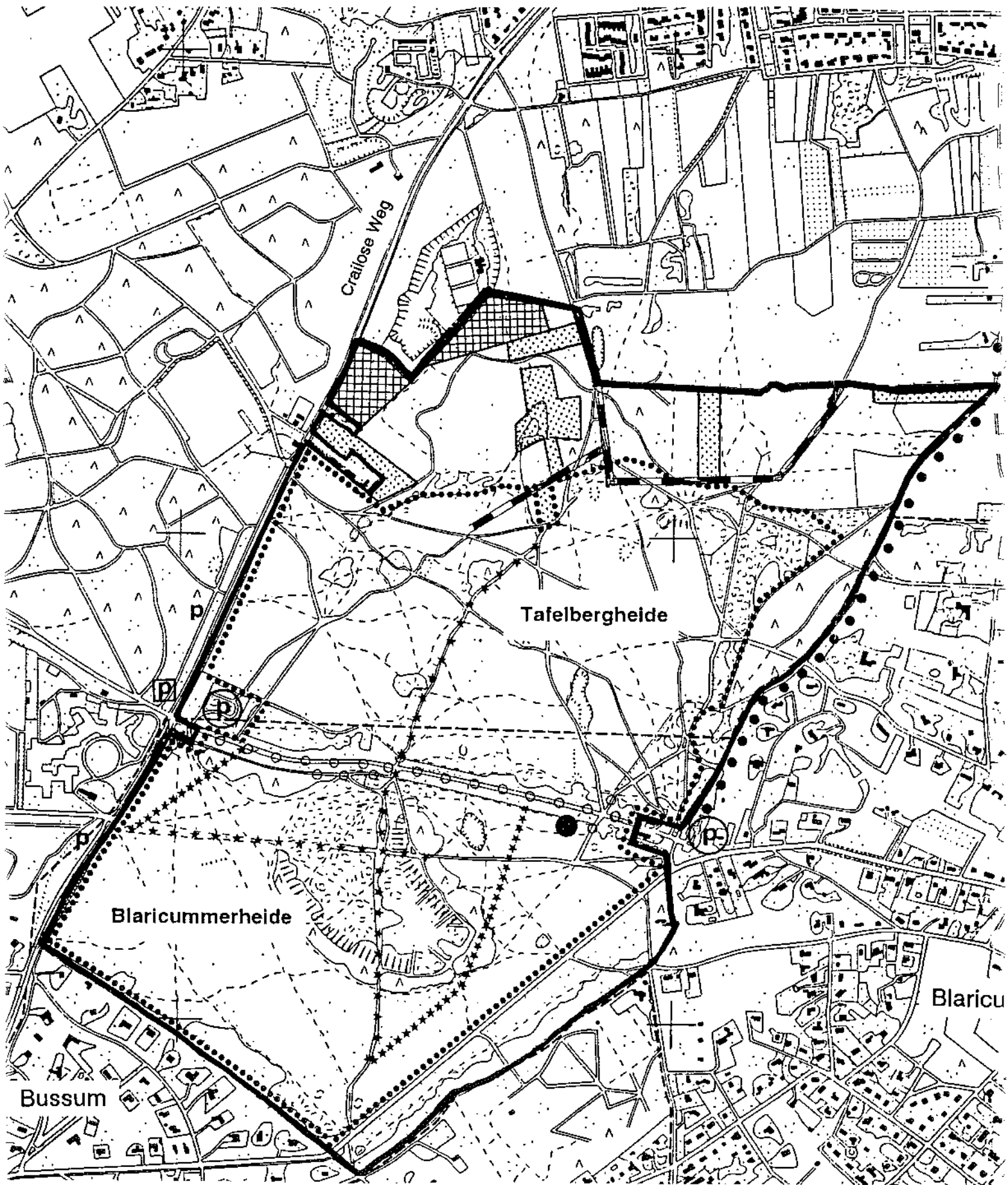

1. Inleiding

De heideterreinen in het Gooi staan onder grote druk en dat is niet alleen het gevolg van recreatie en steeds mondiger wordende belanghebbenden die menen dat zij in hun vrijheden worden beperkt. Een recente bedreiging is het onzinnige plan om een weg over de Bussummerheide aan te leggen.

Op de heiden dreigde vergrassing en verbossing en de traditionele beheersmethoden bleken ontoereikend te zijn. Branden voor het verjongen van de heide wordt niet meer toegepast; machinaal plaggen, chopperen en maaien geschiedt mondjesmaat. Heidevrijwilligers trachten de opslag een halt toe te roepen, omdat het verwijderen door beroepskrachten niet meer te betalen is. Een beheersmaatregel die resultaat lijkt op te leveren is begrazing. Vroeger gebeurde dit ook al door schaapskuddes met een herder die van heideveld tot heideveld zwierven. Met de huidige infrastructuur en grote drukte op de wegen is deze methode niet meer haalbaar. Daar komt nog bij dat het nog maar de vraag is of de heidevelden onder de begrazingsdruk die toen werd uitgeoefend wel zo waardevol was als later het geval was. De schapen stonden vroeger, toen er zeer veel schapen rondliepen vaak met de poten in het zand. De huidige begrazing wordt uitgevoerd door runderen, soms ook wel weer door een schaapskudde of zelfs geiten.

De Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken heeft zich tot doel gesteld alle grote heidevelden in het Gooi eens in de zoveel jaar op het voorkomen van broedvogels te inventariseren. Hierdoor ontstaat een monitoringreeks, waaruit de trends die zich bij broedvogels voordoen als gevolg van uitgevoerde beheersmaatregelen en andere factoren kunnen worden afgelezen. De broedvogelinventarisatie van de Blaricummerheide en Tafelbergheide die in 2000 is uitgevoerd is de laatste in een van de reeksen.

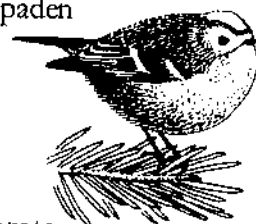

Figuur 1. De geïnventariseerde heidevelden

2. Ligging, eigendom en beheer

Beide heideterreinen (figuur 1) zijn te vinden op topografische kaart (1:25.000) 26C Huizen en liggen in atlasblok 26-51. Aan de noord- en oostzijde wordt de geïnventariseerde Tafelbergheide begrensd door het bosgebied westelijk van het Huizerhoogt en de Naarderweg, aan de zuidzijde door het fietspad van de Oude Naarderweg en aan de westzijde door de Crailose Weg. Deze weg vormt ook de westgrens van de Blaricummerheide, de Oude Naarderweg is hier de noordgrens, de Boissevainweg de oostgrens en de villawijk Crailo de zuidgrens. De Tafelbergheide behoort voor het grootste deel tot de gemeente Huizen en de Blaricummerheide tot de gemeente Blaricum. Zij zijn in eigendom en beheer bij het Goois Natuurreservaat en hebben de status van natuurmonument in de zin van de Natuurbeschermingswet.

De twee heiden vormen een begrazingsgebied waar enige tientallen schapen en runderen van het ras Schotse Hooglanders (tot voor kort Charolais) rondlopen. De wandeling op wegen en paden is vrij en honden moeten aangeleid zijn.

3. Gebiedsbeschrijving

3.1 Blaricummerheide

De Blaricummerheide (± 53 ha) is vrij vlak en wordt gedomineerd door een licht hellende grote zandkuil, een voormalige zandafgraving van ongeveer 8 ha, die parallel ligt aan de Oude Naarderweg. Deze is op het centrale deel na vrijwel geheel dichtgegroeid met hoge grove dennen, hier en daar afgewisseld door berken, Drentse krent, zomereik en enkele hulstboompjes. Groepen loofbomen komen aan de buitenranden wat meer voor. De smalle strook tussen de kuil en de eerder genoemde weg is begroeid met vrij veel loofhout. Oostelijk van de kuil bevindt zich een leemkuil met lage vegetatie en begroeiing van loofbomen langs de rand. Tussen de schaapskooi in de noordoostzijde en de kuil is de heide vergrast met pollen bochtige smele, de grassoort die ook in het overige gebied voorkomt. Daartussen bevinden zich net als elders veel mossen. Naar het zuiden toe langs de Boissevainweg zet deze vergrassing zich voort en gaat over in lage intertijd geplagde heide. Het en der verspreid staan loofbomen en af en toe groeit er een laag braamstruweel. Tussen de kuil en de villawijk Crailo komen afwisselend oude wat hogere hei, lage geplagde hei en een enkele boom voor. Vanuit de rand van de kuil begint zich lage opslag van vliegdennen (grove den) te verspreiden. Naar de Crailose Weg toe zijn weer vergraste delen en wat oudere plagplekken aanwezig. Ten oosten van het restaurant de Goede Gooier ligt langs de Oude Naarderweg nog een langgerekt bosje dat uit grove dennen bestaat; in het verlengde daarvan groeien berken. Ten oosten van de schaapskooi tenslotte bevindt zich een loofbosje zonder ondergroei.

3.2 Tafelbergheide

Zo vlak als de vorige heide is, zo geaccidenteerd is deze heide en hij is doorsneden door een web van brede en smalle paden. Hij is iets met zijn circa 60 ha iets groter dan de Blaricummerheide. In het westelijk deel bevinden zich enige bosjes met grote grove dennen; ten westen daarvan enige leemkuilen met een lage vegetatie en sommige met bomen en struiken als zomereik, Drentse krent en meidoorn als randbegroeiing. Tegen de Crailose Weg ligt een vergraste strook met daarin enkele eertijds geplagde delen waar weer lage hei op te vinden is. Hierin komt hier en daar een loofboom voor. Naar boven toe in de richting van de bosjes en ook daarachter wisselen vergraste plekken, oude hei, dode hei en lage hei op vlakke delen met vroegere plagplekken elkaar af. Het deel oostelijk van de bosjes, dat bijna de helft van de hele hei beslaat heeft eveneens vergraste plekken en delen met lage hei. Dit deel bevat veel struwelen en losse struiken van brem met daartussen vrij hoge hei. Ook zijn er hier en daar lage en kleine braamstruwelen en kleine loofbomen opgeschoten. Tegen de Tafelberg, bij het fietspad, is een loofbosje aanwezig en langs de rand van dit pad staan weer loofbomen. Dit deel naar het zuidoosten toe naar de Tafelberghoeve bevat grote grazige delen.

4. Werkwijze

Om in de toekomst vergelijkingen te kunnen maken is een gestandaardiseerde broedvogelkartering noodzakelijk. Ook voor deze inventarisatie zijn de door SOVON (van Dijk 1996) opgestelde richtlijnen aangehouden. Er zijn voor het onderzoek naar het voorkomen van nacht- en schemervogels geen bandrecorders gebruikt. Het aantal gemaakte inventarisatierondes is per maand en dagdeel aangegeven in tabel 1 en 2.

maand	vroege ochtend	middag	avond
februari	1	1	0
maart	5	0	0
april	8	1	0
mei	5	0	0
juni	4	1	2

Tabel 1. Aantal inventarisaties per maand en dagdeel op de Tafelbergheide

maand	vroege ochtend	middag	avond
februari	1	1	0
maart	3	0	0
april	6	1	0
mei	3	0	1
juni	2	1	1

Tabel 2. Aantal inventarisaties per maand en dagdeel op de Blaricummerheide

Het aantal inventarisatierondes op de Tafelbergheide was iets groter dan op de Blaricummerheide, maar voor de uitkomsten maakt dit niets uit. Voor het verkrijgen van een betrouwbaar beeld is een totaal van acht bezoeken al voldoende (Hustings *et al.* 1985). Het grootste deel van de broedvogelbevolking bestaat uit zomergasten. Door het bezoek in februari was er ook al een beeld ontstaan voor de vroeg in het jaar actieve Boomleeuwerik. Samen met de avondinventarisaties, speciaal bedoeld voor uilen, is de dekking van de inventarisatie compleet geweest. Nog belangrijker is het aantal geïnvesteerde uren dat voor een gebied noodzakelijk is. Met bijna 38 uur voor de Blaricummerheide en ruim 36 uur voor de Tafelbergheide wordt de richtlijn van 5-25 uur meer dan gehaald. Het lijkt er niet op dat vogelsoorten of individuen die weinig activiteiten ontplooiden onderbelicht zijn gebleven.

5. Weersomstandigheden

Op beide inventarisatiedata in februari was het guur weer met een vrij harde wind en er was weinig zang. Maart kenmerkte zich door somber, maar wel zacht weer. Soms was het heilig, maar dit had geen invloed op de zangactiviteiten, wat wel het geval was aan het eind van de maand toen er op een dag zware mist hing. In april was het wisselend weer met overwegend zware bewolking en op enkele data regenachtig weer. De windkracht bleef beneden het niveau waarop de zang beïnvloed zou worden. De maand mei was zonnig en droog en degenen die de inventarisaties uitvoerden meldden dat het prima weer was om onderzoek te doen. Ook in juni was het aangenaam weer om te inventariseren. Kortom aan het weer heeft het niet gelegen om een goed overzicht van de broedvogels in beide heideterreinen te krijgen.

6. Recreatieactiviteiten

Soms verschenen al heel vroeg recreanten op de heidevelden. Meestal waren dit joggers, enige tijd later gevolgd door hondenuitlaters die nog voordat zij naar hun werk togingen met de hond(en) een rondje liepen. Het verbod om honden onaangeliend te laten lopen werd massaal genegeerd. In negen van de tien gevallen renden de honden langs en rond de route die de begeleider(ster) aanhield. De wandelaars hielden zich in het algemeen wel keurig aan de paden. Buiten de inventarisatierondes om is het gebied ook nog een aantal keren in de middag bezocht om de aantallen en het doen en laten van recreanten te observeren. Met mooi weer stonden op de weekeinden de parkeerplaatsen vol en werd er volop gewandeld. De schaapskooi en omgeving vormden een attractiepunt. Kinderen holden tijdens de wandelingen korte afstanden het terrein in. De zandkuil was af en toe in gebruik voor een kinderpartijtje en dit gold ook voor de omgeving van het uitzichtpunt met bankje aan de noordoostzijde van de Tafelbergheide. Ook werden hier en daar crossfietsers gesignaleerd, voor wie geen paadje te klein en te slecht was. Net als bij voorgaande inventarisaties waren er ruiters die van de vastgestelde routes afweken.

7. Resultaten

De inventarisaties verliepen zonder problemen. Bij westenwind ondervonden de inventaristoren veel hinder van het geluid van het verkeer op de Crailoseweg. Een van de tellers meldde dat hij in juni tot twee keer toe een teek had opgelopen. In verband met de Lymeziekte is oplettendheid geboden.

7.1 Bespreking per soort

Broedvogels van de Tafelbergheide

Op de Tafelbergheide is het voorkomen van 19 verschillende broedvogelsoorten vastgesteld. Het talrijkst daarvan waren typische heidevogels als de Veldleeuwerik, gevolgd door de Boompieper en Roodborsttapuit. Een andere kenmerkende heidevogel, de Boomleeuwerik was met veel minder paren aanwezig.

Wilde Eend 1 territorium

Het enige paar dat op de heide broedde had zich in de vegetatie van een van de leemkuilen gevestigd. Voor de jongen van dit paar moet het nog een hele afstand geweest zijn om bij het dichtstbijzijnde water te komen.

Houtduif 1 territorium

Houtduiven hebben op de heide niet veel te zoeken en dit bleek ook uit het feit dat zich slechts een paar in het gebied heeft opgehouden. Dit hield zich op bij de Tafelberghoeve.

Ransuil 1 territorium

Bij het uitzichtpunt aan de noordoostzijde hield zich een paar met drie bedelende kleine jongen op. Een ander paar was net buiten het gebied aan de zuidoostzijde aanwezig.

Boompieper 12 territoria

De aanwezigheid van veel of weinig Boompiepers in een heideterrein is een maat voor de opslag die daar aanwezig is. De plek waar de territoria zich bevinden indiceren dat daar bosjes met of min of meer hoge bomen aanwezig zijn die worden gebruikt als uitvalsbasis voor de baltsvluchten.

Boomleeuwerik 3 territoria

Elke keer was het weer genieten als het melodieuze 'lululu' geluid van de Boomleeuwerik over de heide weerklonk. Zijn aanwezigheid duidt op de aanwezigheid van zandige open plekken en

spaarzame vegetatie in de heide. Het gaat goed met deze soort. De stand van de Boomleeuwerik heeft zich in de laatste decennia van de vorige eeuw hersteld. In 1985 was het nog een van de soorten van de Nederlandse Rode Lijst, waarvan hij in 1994 is afgevoerd (Osieck 1986, Vergeer 1995).

Veldleeuwerik 26 territoria

De volksnaam 'heideleeuwerik' duidt er op dat de Veldleeuwerik al heel lang als broedvogel van de heiden bekend is. Toch zijn de aantallen daarin zijn nooit erg hoog geweest. In de afgelopen eeuw waren die vooral in de graslanden en op akkers aanwezig. Met de toenemende intensivering in de landbouw en de vergrassing van de heidevelden vond een verschuiving naar de heidevelden plaats. Deze soort is hiermee tegenwoordig de talrijkste broedvogel in dit soort gebieden en wordt hierin bij toenemende opslag van bomen en struiken gevolgd door de Boompieper.

Graspieper 2 territoria

Hoewel voldoende open gebied met lage vegetatie en daarin open plekken volop aanwezig was, bleef het aantal Graspiepers gering. Heidevelden zijn nooit favoriete plekken voor deze soort geweest, die zijn optimale habitat vooral in meer in min of meer vochtige graslanden heeft. Slootrandjes zijn daarin favoriet om in te nestelen; paaltjes en draden bieden uitkijkposten.

Winterkoning 1 territorium

De afwezigheid van rommelige ondergroei en takkenhopen wordt duidelijk geïllustreerd door het geringe aantal territoria van Winterkoningen. Op de parkeerplaats bij de Crailose Weg zijn braamstruwelen waartussen genesteld kan worden en bij de Tafelberghoeve was kennelijk in of tussen de gebouwen ook een nestelplek gevonden.

Zanglijster 2 territoria

Een paar had een plek ingenomen bij de Tafelberghoeve en het andere heeft waarschijnlijk in de begroeiing langs de noordgrens van het inventarisatiegebied genesteld.

Merel 6 territoria

Alle territoria lagen in de randbebouwing van de heide, waar voldoende bomen en struiken aanwezig waren om in te nestelen.

Roodborst 4 territoria

Alle Roodborsten hadden zich langs de Oude Naarderweg gevestigd. In dat gebied was net als elders in het gebied onder de bomen geen ondergroei aanwezig, maar er lag wel voldoende opgehoopt materiaal, zoals blad op de grond, waaronder genesteld kon worden.

Roodborsttapuit 12 territoria

De verspreiding van deze soort lag vrij gelijkmatig over het gebied verdeeld. Alleen in het meest westelijke deel tegen de Crailose Weg ontbraken territoria. De oorzaak daarvan zal niet bij de weg hebben gelegen maar in de lage vegetatie waar de mogelijkheid ontbreekt om nesten te bouwen.

Fitis 7 territoria

Op een na lagen alle territoria in het oostelijk deel van de heide. Daar zijn de meeste struiken en onderbegroeiing van grassen aanwezig. Mooie voorbeelden van geschikte habitats zijn de licht begroeide leemkuilen.

Braamsluiper

Op 18 april en 21 april was een zingend exemplaar in de hoek bij de Tafelberghoeve aanwezig. Op 14 en 15 juni is daar weer een exemplaar gehoord. Volgens de interpretatiecriteria van SOVON vallen de laatste twee waarnemingen binnen de datumgrenzen en mag dit exemplaar als territoriumhouder worden beschouwd. Puur omdat de regels gevolgd moeten worden is deze soort daarom als broedvogel opgevoerd, hoewel de plek helemaal geen goede habitat biedt. Dit exemplaar zou tijdens de intensieve inventarisatie zeker vaker zijn opgemerkt. Het is waarschijnlijker dat er op enige afstand in de aanliggende villawijk is gebroed.

Koolmees 3 territoria

Een van de drie territoria lag bij de Tafelberghoeve. Op die plek kan een nestkast gehangen hebben, maar evengoed kan er in de bebouwing ergens een gat of spleet hebben gezeten waar genesteld kon worden. Op de parkeerplaats bij de Crailose Weg kan een van de holle palen die daar staat als nestplek in gebruik zijn genomen. Het derde territorium lag in een natuurlijke omgeving met oude grove dennen.

Pimpelmees 2 territoria

De twee territoria bevonden zich langs de Oude Naarderweg. Omdat er geen nestkasten in het gebied hangen moeten deze paren gebruik hebben gemaakt van natuurlijke holten. Evenmin zijn er gaten van spechten aanwezig, zodat zij op en ander soort holte aangewezen geweest moeten zijn.

Boomkruiper 1 territorium

Als broedvogel van spleten en dergelijke zag de Boomkruiper zijn kans schoon in een van de opstallen van de Tafelberghoeve. Er is daar een paar met voer waargenomen.

Vink 8 territoria

Vijf territoria bevonden zich in de hoofdzakelijk met eiken omzoomde Oude Naarderweg en de overige drie lagen in grove dennenbosjes in het noordelijk deel van de heide.

Broedvogels van de Blaricummerheide

Op de Blaricummerheide kwamen 21 verschillende soorten broedvogels voor. Daaronder bevonden zich vijf soorten die men op de heide mag verwachten; de overige zestien waren bosvogels.

Houtduif 2 territoria

Een territorium was gevestigd in het bosje bij de schaapskooi en het andere in de zuidoosthoek van de voormalige zandafgraving. Daar is op 3 juni ook een Houtduif gezien die met nestmateriaal aan kwam vliegen.

Grote Bonte Specht 3 territoria

Een paar bezette een territorium in het bosdeel tussen de schaapskooi en de Tafelberghoeve; een ander paar een in de zuidrand van de vroegere zandafgraving en het laatste paar een in het bosdeel ten zuiden van restaurant de Goede Gooier. Aan de westzijde van de heide leek geschikt leefgebied aanwezig te zijn, maar dit was niet bezet.

Veldleeuwerik 11 territoria

De territoria lagen geconcentreerd in het noordelijk deel. Opvallend was dat in het zuidwestelijk deel slechts een paar zijn territorium had gevestigd. Mogelijk speelde ook de uitstraling van bomen en opslag een rol, want het aantal territoria van Boompiepers was vrijwel gelijk aan dat van de Veldleeuwerik.

Boomleeuwerik 5 territoria

Deze indicator van open, lage en vaak enigszins zandige plekken in de heide was goed vertegenwoordigd.

Boerenwaluw 1 nest

Het paar dat al jarenlang in de schaapskooi nestelt was ook nu weer aanwezig. Er zijn twee broedsels grootgebracht. De jongen van het tweede broedsel zijn geringd.

Boompieper 12 territoria

In het noordelijk deel lagen territoria van de Veldleeuwerik en Boompieper door elkaar. In het zuidwestelijk deel lagen vier territoria tegen een van de Veldleeuwerik. Hier was dus de aanwezigheid van bomen doorslaggevend voor de Boompieper.

Witte Kwikstaart 1 territorium

Behalve een paar Boerenwaluw had ook een paar Witte Kwikstaarten de schaapskooi als nestplek ontdekt.

Gekraagde Roodstaart 1 territorium

Deze halfholenbroeder had ergens bij de Tafelberghoeve een plekje gevonden om te broeden.

Winterkoning 2 territoria

Met slechts twee territoria geeft de Winterkoning aan dat het gebied niet rommelig genoeg is en voldoende ondergroei bezit. Op zich een goed teken, want een heidegebied moet open zijn en mag best wat 'boomheide' bezitten, maar mag niet dichtgroeien.

Merel 12 territoria

Op vrijwel alle plekken waar begroeiing van enig formaat aanwezig was, waren territoria aanwezig. De randen van de zandkuil spanden de kroon met zeven territoria.

Roodborstapuit 4 territoria

De Blaricummerheide blijkt veel minder aantrekkelijk te zijn dan de aangrenzende Tafelbergheide. Bij de eerste aanblik wordt al duidelijk waarom. De afwisseling is er geringer en dit geldt ook voor het aanbod aan middelhoge heide met uitkijkposten. Een paar had zich dicht bij de leemkuil gevestigd.

Roodborst 11 territoria

Tien van de elf territoria bevonden zich in de bebossing van de zandkuil, die daardoor een bolwerk voor deze soort op de Blaricummerheide vormt. Langs de rand aan de westzijde tegen de villawijk Crailo zijn wel af en toe zingende Roodborsten gehoord, maar deze hadden hun broedplekken in de tuinen van de wijk.

Fitis 2 territoria

Deze soort was met twee territoria aan de randen van het gebied aanwezig. Dit waren de enige plaatsen waar voldoende ondergroei voor de nestbouw beschikbaar was.

Koolmees 6 territoria

Hoewel er geen nestkasten in het gebied hangen bleek het aanbod aan natuurlijke holten groot genoeg te zijn voor vier territoria in het bosdeel van de zandkuil en twee bij de bebouwing van de restaurants.

Pimpelmees 3 territoria

Alle territoria lagen langs de Oude Naarderweg, waarvan twee bij de bebouwing van de restaurants Goede Gooier en de Tafelberghoeve.

Kuifmees 1 territorium

De zandkuil vormde het domein van het enige paar Kuifmezen in het gebied. Daar was kennelijk een oude boom met zacht hout aanwezig waarin deze soort zijn hol kon uithakken.

Goudhaantje 2 territoria

Voor Goudhaantjes is niet veel geschikt broedgebied aanwezig. De twee territoria bevonden zich in dicht beboste stukken met naaldbos in de vroegere zandafgraving.

Boomkruiper 1 territorium

Aan de noordzijde van de zandkuil is een territorium vastgesteld. Hier bevinden zich oude grove dennen met dikke schorsplaten waar achter gescheurde plekken ruimte is om te nestelen.

Vink 13 territoria

Negen van de dertien territoria van deze bosvogel lagen voornamelijk aan de rand van de zandkuil.

Zwarte Kraai 1 territorium

In de noordoostzijde van het gebied was een territorium van deze soort aanwezig.

Vlaamse Gaai 1 territorium

De grote oppervlakte bos in de zandkuil bleek voldoende mogelijkheden te bieden voor een paar Vlaamse Gaaien.

7.2 Waarnemingen van niet-broedvogels

Een aantal soorten is wel op de heide gesignaleerd, zong daar of vertoonde baltsactiviteiten, maar haalde het criterium voor de vaststelling van een territorium niet. Dit kunnen vogels zijn die net buiten het gebied broedden of nog op trek waren, maar niettemin zongen. Weer anderen gebruikten het gebied om voedsel te zoeken of vlogen over.

Tafelbergheide*Aalscholver*

Een grote groep van 115 Aalscholvers begaf zich op 12 maart naar het noorden.

Blaauwe Reiger

Twee exemplaren vlogen op 12 maart over.

Wilde Eend

Drie exemplaren vlogen op 19 maart over het gebied en op 1 april waren dat er twee. Nog voor zonsopkomst vlogen op 10 april vier Wilde Eenden uit de hei op. Op 15 mei vlogen vijf exemplaren over.

Bergeend

Een herhaaldelijk rondvliegend exemplaar was op 26 maart aanwezig. Op 17, 19 en 22 april waren Bergeenden op zoek naar nestelplaatsen.

Grauwe Gans

Een groep van 17 exemplaren vloog op 29 april over.

Brandgans

Een groep van 31 exemplaren begaf zich op 12 maart in noordelijke richting.

Buizerd

Regelmatig vlogen Buizerds over het gebied en zijn daar ook baltsend gezien. De soort broedt in het gebied bij de Huizer Eng. Vier exemplaren die in bomen bij de Tafelberghoeve geslapen hadden vlogen daar op 17 april weg. Op 10 april waren vier exemplaren aan het jagen op een konijn.

Havik

Af en toe is een Havik gezien. De soort broedt met enkele paren in de omgeving.

Sperwer

Een jagend exemplaar is op 19 april in de noordoosthoek gezien en op 3 juni vloog was weer een exemplaar aan het jagen.

Boomvalk

Een Boomvalk met een jong vloog op 22 juni rond en in de ochtendschemer van 29 juni was een exemplaar aan het jagen.

Torenvalk

Er ging bijna geen inventarisatie voorbij of er is wel een Torenvalk gezien. De soort moet ergens in de omgeving broeden, maar de exacte nesplaats is nog niet bekend.

Fazant

Bij het uitzichtpunt in de noordoosthoek hield zich in de week van 20 t.e.m. 24 maart een exemplaar op.

Scholekster

Op het grasveldje bij restaurant de Tafelberghoeve zijn in de week van 13 t.e.m. 17 maart twee foeragerende Scholeksters gesignaleerd.

Kievit

Ieder jaar worden direct na het broedseizoen boven het Gooi overtrekkende groepen gezien. Op 3 juni vloog een groep van 28 Kieviten over.

Zilvermeeuw

Een overvliegend exemplaar is op 12 maart gezien.

Houtduif

Een groep van 21 exemplaren vloog op 3 juni over.

Holenduif

Op 12 en 26 maart hield zich een exemplaar op de hei op en op 1 april waren dit er twee. De soort broedt in het noordwestelijk van de heide liggende Bikbergerbos.

Gierzwaluw

Deze soort is af en toe in de maanden mei en juni in kleine groepjes jagend boven het gebied gesignaleerd.

Koekoek

Op 10 juni is een Koekoek gehoord en gezien.

Grote Bonte Specht

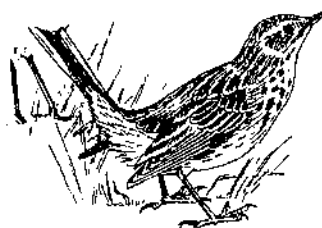
Deze soort is in alle maanden vrij geregeld op diverse plaatsen in het gebied aangetroffen. Het maximumaantal was drie exemplaren op 29 juni.

Groene specht

In maart, april en mei was geregeld een Groene Specht aanwezig.

Zwarte Specht

Op 7 maart was in het westelijk deel een exemplaar aanwezig.

Graspieper

De heide is niet alleen broedgebied, maar vormt ieder jaar ook het overwinteringsgebied voor groepjes Graspiepers. Op 22 april vloog nog een groepje van acht exemplaren rond.

Witte Kwikstaart

Op 15 mei is een Witte Kwikstaart foeragerend bij de Oude Naarderweg aangetroffen. Dit was een van de oudervogels van het paar van de Blaricummerheide.

Heggenmus

Zowel in derde als de vierde week van maart zat een Heggenmus te zingen aan de rand van de parkeerplaats tegenover de Goede Gooier.

Grote Lijster

Op 17 maart hielden twee Grote Lijsters zich op in het gazonachtige grazige deel bij de parkeerplaats aan de Crailose Weg. Op 1 april liep een exemplaar daar voedsel te zoeken. Een exemplaar met vleugelrui was op 10 april aanwezig, op 29 april foerageerde een exemplaar bij de Tafelberghoeve en op 3 en 23 mei een exemplaar bij het fietspad langs de Tafelberg. Verder hielden zich vier exemplaren op 31 mei op de hei op. De soort broedt in het Bikbergerbos en waarschijnlijk ook in de villawijk bij de Naarderstraat.

Kramsvogel

Een Kramsvogel vloog op 12 maart over en op 22 april foerageerden nog twee exemplaren op grazige delen.

Zanglijster

In de villatuinen aan de oostrand waren geregeld exemplaren te horen. Op de hei was alleen op 12 maart een exemplaar aanwezig.

Koperwiek

Drie exemplaren vlogen op 1 april naar het noorden.

Beflijster

Drie Beflijsters waren op 22 april op het grazige deel bij de Tafelberghoeve aan het foerageren. Op 1 mei was dat met vier exemplaren het geval.

Tapuit

Op 26 maart is een Tapuit en op 10 april zijn er twee gezien. Deze laatste twee, een mannetje en een vrouwtje inspecteerden een leemkuil. Op 16 mei was weer een Tapuit aanwezig.

Paapje

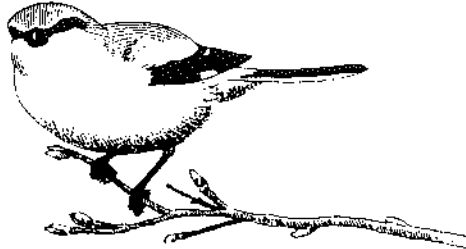
Een doortrekker is op 19 april op de hei gezien

Gekraagde Roodstaart

Een zingend exemplaar is op 10 april aan de noordoostzijde gehoord.

Klapekster

De hele winter was een Klapekster aanwezig. Dit exemplaar is op 1 april voor het laatst gezien.

Tijftijg

Op 21 februari was al een exemplaar bij de Oude Naarderweg aanwezig. Bij de parkeerplaats aan de Crailose Weg zat op 12 mei een exemplaar te zingen.

Tuinfluit

Een zingend exemplaar hield zich op 10 april aan de oostrand op.

Kuifmees

Slechts een keer is een Kuifmees gesignaleerd en dat was op 1 april aan de noordwestrand van de heide.

Goudhaantje

Het Goudhaantje is twee keer aan de noordrand gezien en wel op 1 april en 23 april.

Glanskop

Van deze soort was op 1 april een zingend exemplaar in de noordrand aanwezig.

Rietgors

Een exemplaar zat op 1 april in de hei.

Appelink

Van deze soort zijn op 12 maart twee overvliegende exemplaren waargenomen.

Sijz

Op 22 februari waren zeven Sijzen aanwezig in het gebied. Drie exemplaren waren op 12 maart in grove dennen aan het voedsel zoeken.

Kneu

Een groepje van zes Kneuen vloog op 1 april over.

Vink

Er is slechts een waarneming van deze soort gedaan en wel op 12 maart, toen vijf exemplaren rondzwierven.

Keep

Op 19 april is een laat exemplaar van deze soort gesignaleerd.

Goudvink

De enige waarneming van een Goudvink dateert van 21 februari toen een exemplaar langs de Oude Naarderweg aan het foerageren was.

Spreeuw

En groep van 213 exemplaren hield zich op 3 juni in het gebied op.

Vlaamse Gaai

In maart en april zijn enkele keren op uiteenlopende plaatsen Vlaamse gaaien op de heide gezien. Van deze soort is bekend dat zij vlak voor de broedtijd in groepjes rondzwerven.

Zwarte Kraai

In mei scharrelden op drie verschillende data exemplaren van deze soort rond. Het maximum aantal was een groep van zeven exemplaren op 12 maart.

Blaricummerheide*Aalscholver*

Geregeld vlogen het hele seizoen exemplaren over.

Blaauwe Reiger

Een overvliegend exemplaar is gesignaleerd op 28 april.

Wilde Eend

Op 21 maart vloog een paartje voor zonsopkomst op uit een grove dennenbos. Twee exemplaren kwamen op 19 april over.

Bergeend

Een paartje kwam op 12 mei naar het westen vliegend over.

Nijlgans

Twee Nijlganzen vlogen op 28 april over het gebied.

Havik

De enige waarneming van deze soort stamt van een jgend exemplaar op 3 juni.

Blaauwe Kiekendief

Een laag in westelijke richting vliegend mannetje kwam op 19 april over.

Torenvalk

De Blaricummerheide is kennelijk niet aantrekkelijk voor deze soort, want er is alleen op 16 april en 29 juni een exemplaar gezien.

Zilvermeeuw

Drie exemplaren vlogen op 25 maart over.

Holenduif

Deze soort hield zich bij de villawijk Crailo op en is daar op 17 maart en 1 april gehoord.

Bosuil

Een roepende exemplaar is op 22 april in de villawijk Crailo gehoord.

Ransuil

Twee Zwarte Kraaien verjoegen op 28 april en Ransuil uit de zuidwesthoek.

Groene Specht

Er was alleen op 16 april een Groene Specht aanwezig.

Zwarte Specht

Een naar het zuiden vliegende Zwarte Specht is gezien op 6 mei.

Grote Lijster

Op het grazige gedeelte bij de schaapskooi hield zich op 12 mei een exemplaar op.

Kramsvogel

Er is alleen op 22 april een waarneming van een Kramsvogel gedaan.

Zanglijster

Een zingend exemplaar bevond zich op 25 maart aan de rand van de villawijk Crailo.

Koperwiek

Een foeragerend exemplaar bevond zich op 19 april bij de Oud Naarderweg en op 25 april was er trek van drie groepjes die samen 29 Koperwieken telden.

Beflijster

Een recordaantal van 18 Beflijsters foerageerde op 16 april op een grazig deel in de zuidoosthoek. Later voegden zich daar nog vier exemplaren bij. Op 22 april waren vier Beflijsters aanwezig.

Witte Kwikstaart

Drie exemplaren vlogen op 25 maart over en op 27 drie was dat met een exemplaar het geval.

Gele Kwikstaart

Een doortrekker vloog op 22 april over.

Heggenmus

Op 17 maart is een zingend exemplaar aan de rand bij de villawijk Crailo gehoord.

Staatmees

De enige waarneming van deze soort dateert van 17 maart, toen een groepje foeragerende exemplaren in het gebied is aangetroffen.

Boomklever

Een Boomklever bevond zich op 1 april aan de rand bij de villawijk.

Zwartkop

Een zingend exemplaar was op 19 april aanwezig.

Appelvink

Drie Appelvinken vlogen op 25 april over het gebied.

Goudvink

Op 21 februari foerageerde een exemplaar langs het fietspad van de Oude Naarderweg.

Groenling

Op 21 maart was een Groenling in het gebied aanwezig.

Sijs

In maart en april zijn af en toe groepjes gesignaleerd die in de grove dennen foerageerden.

Keep

Voor Kepen is het gebied weinig aantrekkelijk. Er is een waarneming van drie exemplaren op 22 april.

Spreeuw

Er is slechts een waarneming van deze soort vastgelegd en dat was van een overvliegend exemplaar op 25 maart. Het werkelijke aantal waarnemingen is waarschijnlijk veel groter geweest.

Zwarte Kraai

Deze soort is geregeld op de heide gesignaleerd. Het maximumaantal was vijf exemplaren op 25 maart.

7.3 Zoogdierwaarnemingen

Door de voortdurende grote recreatiedruk is de kans om zoogdieren waar te nemen klein. Hun activiteiten spelen zich in de nacht af wanneer het rustig is. Toch zijn er af en toe wel zoogdieren gezien.

*Tafelbergheide**Haas*

Af en toe is een Haas gezien. Op 15 mei was dat een exemplaar, op 3 juni weer een en in de vroege ochtend van 29 juni nog een keer een.

Konijn

Op 1 april zijn twee Konijnen waargenomen en op 29 april een. In totaal vijf exemplaren zijn geteld op 3 juni. Een zwart exemplaar hield zich op 22 april in het oostelijk deel bij de bremstruiken op. Het is niet duidelijk of dit een melanistisch exemplaar was of een door mensen losgelaten dier.

Kat

Een zwervkat sloop op 22 juni door het terrein.

Dwergvleermuis spec.

Een jgend exemplaar is gesignaleerd op 29 juni.

Blaricummerheide

Ook op de Blaricummerheide was het aantal waarnemingen van zoogdieren klein en bleef beperkt tot slechts enkele soorten.

Ree

Op 21 april stak 's ochtends vroeg een Ree de heide over.

Haas

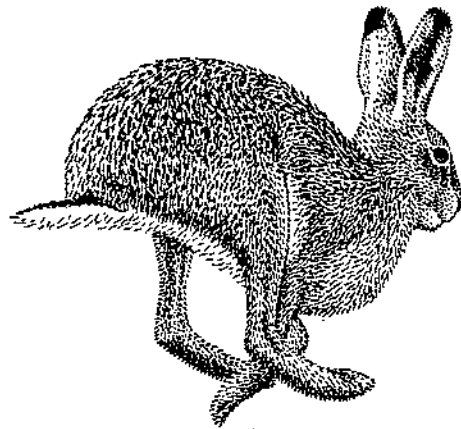
Van deze soort is slechts een waarneming gedaan en wel op 1 april.

Konijn

Op 16 april is een Konijn gezien, op 21 april een exemplaar bij de leemkuil, en op 15 mei nog een keer een exemplaar.

Dwergvleermuis spec.

Een foeragerende Dwergvleermuis was op 21 april aanwezig.

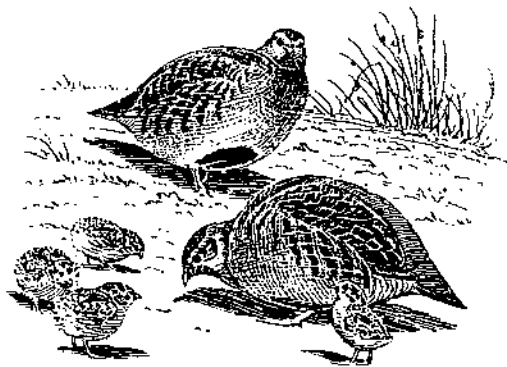

8. Vergelijkingen met eerdere inventarisaties

In het boekje "Het Goois Natuurreservaat" (de Vrankrijker 1957), wordt melding gemaakt van de broedvogels op de Gooise heiden. Daarbij worden zonder nadere plaatsaanduiding soorten genoemd die nu op geen van de beide heidevelden meer voorkomen. Dit zijn Tapuit, Geelgors en Kneu. De auteur noemt de Bergeend als broedvogel op de Blaricummerheide en meldt dat Korhoenders, Patrijzen, Fazanten en Wulpen zich op de al te druk bezochte en slecht groeiende heide niet thuis voelen.

De Boomleeuwerik wordt voor 1968 en 1984 als broedvogel voor de Tafelbergheide genoemd en voor 1984 ook voor de Blaricummerheide). Voor de jaren dertig wordt het voorkomen van Roodborsttapuit op de beide heidevelden al beschreven. Deze soort verdween van veel broedplaatsen in de jaren zestig en aan het eind van de jaren zeventig en nam weer toe in het begin van de jaren tachtig. De Tapuit was in de 19^e eeuw nog een algemene broedvogel op de Gooise heidevelden. Van 1900 tot 1970 bleef de soort nog met slechts enkele paren present op de nog aanwezige heidevelden (Jonkers *et al.* 1987).

In 1972 zijn beide heidevelden voor het eerst integraal geïnventariseerd (Jonkers & Klein 1973). De inventarisatiegrenzen waren toen gelijk aan de huidige. Daarna zijn beide gebieden in 1981 voor de provinciale milieu-inventarisatie onderzocht (Heidemij 1985)

soort	1972	1972	1981	2000	2000
	Blaricummer- Heide	Tafelbergheide	Blaricummer- en Tafelbergheide	Blaricummer- heide	Tafelbergheide
Wilde Eend	0	0	x	0	1
Bergeend	0	0	0-2	0	0
Patrijs	1	1	1-2	0	0
Torenavalk	0	0	0-1	0	0
Houtduif	4	3	x	2	1
Tortelduif	0	0	2	0	0
Ransuil	1	0	1	0	1
Groene Specht	1	0	1-2	0	0
Grote Bo. Specht	1	1	2-3	3	0
Boomleeuwerik	0	0	x	5	3
Veldleeuwerik	2	8-10	x	11	26
Boerenzwaluw	0	0	X	1	0
Boompieper	7	8	13-15	12	12
Graspieper	0	1	X	0	2
Witte Kwikstaart	0	0	X	1	0
Winterkoning	0	0	X	2	1
Heggenmus	4	0	X	0	0
Zanglijster	0	0	x	0	2
Merel	5	2	x	12	6
Roodborsttapuit	0	0	1	4	12
Gekr. Roodstaart	2	1	4-6	1	0
Roodborst	1	0	x	11	4
Grasmus	2	0	x	0	0
Fitis	12	6	x	2	7
Braamsluiper	0	0	0	0	1
Tijftjaf	1	0	1	0	1
Goudhaantje	0	0	x	2	0
Koolmees	5	0	x	6	3
Pimpelmees	2	0	x	3	2
Zwarte Mees	2	0	1	0	0
Kuifmees	3	0	7-9	1	0
Matkop	0	0	2-3	0	0
Staatmees	2	0	x	0	0
Boomkruiper	0	0	1-2	1	1
Barmsijs	0	0	0-1	0	0
Goudvink	0	0	0-1	0	0
Vink	1	0	x	13	8
Ringmus	6	0	x	0	0
Spreeuw	enkele	0	x	0	0
Zwarte Kraai	2	9	x	1	0
Ekster	3	1	x	0	0
Vlaamse Gaai	4	0	x	1	0
Aantal soorten	25	11	min. 17	21	19

Legenda; x - geen aantal opgegeven

Tabel 3. Overzicht van de aangetroffen soorten broedvogels in 1972, 1981 en 2000.

Wat het totaal aangetroffen soorten betreft is alleen een vergelijking mogelijk tussen 1972 en 2000, toen alle soorten zijn geïnventariseerd. Op de Blaricummerheide waren toen vier soorten meer aanwezig dan bij de huidige inventarisatie. Sindsdien zijn tien soorten verdwenen, maar daar staat tegenover dat er vestiging van zeven nieuwe soorten plaatsvond. De broedvogelbevolking van de Tafelbergheide daarentegen nam toe van 11 naar 19 soorten. De provinciale milieu-inventarisatie (Heidemij 1985) wijkt niet alleen af doordat niet alle soorten zijn geïnventariseerd.

Ook de aantallen van de soorten waarvan de gegevens wel zijn vastgelegd verschillen nogal sterk met die van andere inventarisaties. Het verschil in inventarisatiemethodiek en het hanteren van andere criteria zijn daar de oorzaak van en hierdoor is toen een overwaardering ontstaan.

Broedvogels van de heide

Een aantal broedvogelsoorten is kenmerkend voor de heide en de ontwikkelingen in hun aantallen weerspiegelen de situatie van dit ecosysteem. In de Ecologische Hoofdstructuur valt dit met het type Hz-3.9 droge heide onder de half-natuurlijke eenheden. Hierin worden specifieke successiestadia kleinschalig bevorderd en staan de daarvan afhankelijke doelsoorten centraal. Het landschapsniveau wordt tot op ecotopenniveau door de mens bepaald (Bal *et al.* 1995). De verantwoordelijke beheerorganisatie, het Goois Natuurreservaat, tracht dit door de uitvoering van beheerplannen te realiseren.

Van de zowel in 1972 als in 2000 aanwezige soorten (32) gingen er 16 in aantal vooruit, bleven twee constant en liepen er 14 in aantal terug of verdwenen. De grootste toename vond vooral bij de heidevogels plaats en bij twee soorten bosvogels van hoog geboomte (Vink) en opslag (Merel). Opmerkelijk is de forse toename van de Roodborst. Het plaatselijk sluiten van de bosbegroeiing en opeenhoping van materiaal op de bodem kan hier de oorzaak van zijn. Bij de overige soorten zijn de verschillen gering. In de groep waarvan soorten zijn afgenomen of verdwenen vallen de Spreeuw en de Ringmus op. De verdwijning van deze soorten past in het patroon dat ook elders in Nederland is gevonden. Van de kraaiachtigen is het opvallend dat zowel de Zwarte Kraai, Ekster als Vlaamse Gaai in aantal zijn afgenomen of verdwenen. Hier is geen verklaring voor gevonden. De afname van de Fitis valt te verklaren uit de verdwijning van geschikte nestplekken. Fitissen broeden graag tussen of aan de rand van bomen en struiken waar hoog gras staat. Door de begrazing verdwijnt het gras en daarmee ook de Fitis.

Bergeend

De Bergeend is een potentiële broedvogel voor de heiden waar hij in konijnenholen kan nestelen. Voor 1981 worden 0-2 paren opgegeven. Dit aantal is echter gebaseerd op gegevens die bij te weinig bezoeken zijn verzameld. Tijdens de inventarisaties van 2000 zijn ook exemplaren gesignaleerd die kennelijk op zoek waren naar nestgelegenheid. Deze zijn nooit tot broeden gekomen. De kans dat dit nog ooit op de Gooise heidevelden gebeurt is zeer klein door de zeer hoge recreatiedruk.

Patrijs

De Vrankrijker (1957) meldde al dat Patrijzen zich op de heidevelden niet meer thuis voelden. Hoewel er in 1972 nog één en in 1981 kennelijk nog maximaal twee paren op de heidevelden huisden lijkt het doek nu definitief gevallen te zijn. Hervestiging wordt niet verwacht.

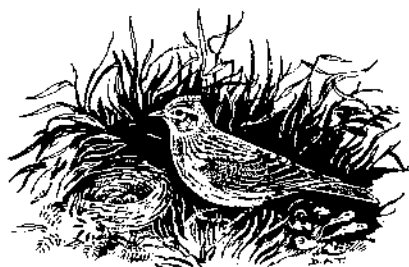
Torenavalk

Hoewel de aanwezigheid van een broedpaar in 1981 in een oud kraaiennest niet mag worden uitgesloten, is dit gebaseerd op de ervaringen van de inventarisatie niet erg waarschijnlijk. Op beide heidevelden zijn wel foeragerende exemplaren, maar geen balts en voedselvluchten naar een nest gesignaleerd. Het paar broedt in de omgeving van het gebied.

Boomleeuwerik

Tot het eind van de jaren zestig was deze soort broedvogel en verdween daarna tot in 1984, toen een paar op de Tafelbergheide huisde (Jonkers *et al.* 1987). De hervestiging leidde ook weer tot enkele paren op de Blaricummerheide. De afname voltrok zich niet alleen in het Gooi, maar in heel Nederland en elders in Europa (Bijlsma 1979, Bijlsma *et al.* 1985)). Voor de achteruitgang zijn twee factoren verantwoordelijk geweest namelijk de situatie in het broedbiotoop en die in de overwinteringsgebieden op het Iberisch Schiereiland en in ZW-Frankrijk. Recreatiedruk lijkt

geen rol te spelen, want bij diverse onderzoeken is geen negatief verband gevonden tussen recreatie en de aanwezigheid van Boomleeuweriken (Bijlsma *et al.* 1985). Boomleeuweriken hebben een voorkeur voor open heide met zandige plekken. Het vroegere reguliere beheer met schapen, later vervangen door het branden van de heide leverde voldoende van dit soort situaties op. Toen de heide begon te vergrassen en verbossen verdwenen deze broedplekken merendeels. Tegelijkertijd waren er in die periode strenge winters met sneeuwbedekking in het overwinteringsgebied die de overlevingskansen sterk beïnvloedden. Rond 1980 deed zich weer een stijging voor in de broedgebieden op de pleistocene zandgronden (Bijlsma *et al.* 1988). De ontwikkeling in het Gooi loopt daarmee in de pas. Het veranderde beheer van plaggen en begrazing heeft mede een positieve invloed gehad, want hierdoor ontstonden ook weer open en zandige plekken.

Veldleeuwerik

Als er een soort een spectaculaire ontwikkeling heeft doorgemaakt is het wel de Veldleeuwerik. Vanouds kwam deze soort al op de heidevelden voor en kreeg dan ook wel de volksnaam *heidelleeuwerik*. De ontwikkelingen in de agrarische sector met een intensivering van het grondgebruik hebben voor vogels van cultuurland, waaronder de Veldleeuwerik, die op de akkers en graslanden zijn nestgelegenheden en voedsel vond, tot problemen geleid. Deze eertijds gewone soort behoort sinds 1990 tot de grote verliezers (van Dijk 1999). De afname beperkt zich niet alleen tot Nederland, maar doet zich in de meeste Europese landen voor (Wilson 1997). De heidevelden die vroeger suboptimale leefgebieden vormden zijn nu bolwerken voor de soort geworden.

Boompieper

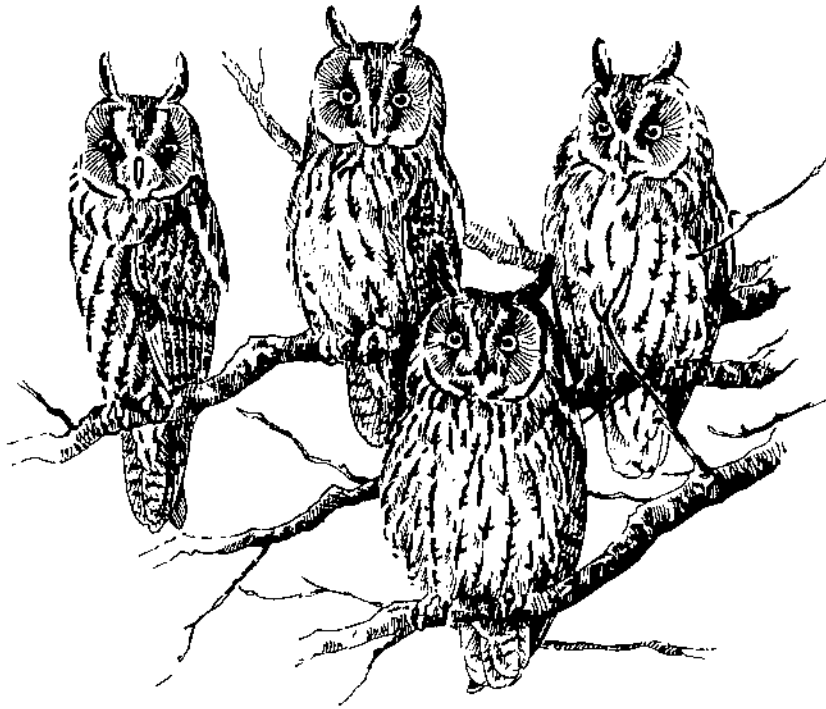
De Boompieper is een goede graadmeter voor de verbossing van de heide. Dit wil niet zeggen dat deze dan is dichtgegroeid, maar de aantallen geven wel aan dat er op verscheidene plaatsen struiken of bomen zijn opgeschoten die als uitvalsbasis voor de zang en als uitkijkpost dienen. Sinds de jaren zeventig is de situatie voor de Boompieper dus verbeterd.

Graspieper

Heidevelden schijnen vroeger meer in trek te zijn geweest dan tegenwoordig en als broedvogel komt hij daar nog maar weinig voor (Timmerman 1979). Als reden daarvoor wordt opgegeven dat de heidevelden vroeger vochtiger waren. Op de heidevelden van het Gooi is het nooit een talrijke verschijning geweest, al kwam hij er vroeger al wel als broedvogel voor (de Vrankrijker 1957). In het rapport "Broedvogels van de Gooise heidevelden 1969-1982 (Moolenbeek *et al.* 1985) worden voor de Westerheide, Bussumerheide en Zuiderheide echter geen Graspiepers als broedvogel opgegeven. Opvallend is, dat in 1994 op de twee eerstgenoemde heidevelden maar liefst respectievelijk 13 en 20 paren zijn vastgesteld (Jonkers 1995). In 1990 waren ook op de Zuiderheide maximaal 2 broedparen aanwezig, terwijl daar bij voorgaande inventarisaties ook geen paren waren vastgesteld (Jonkers 1992). De afwezigheid in de jaren zeventig op de Tafelberg- en Blaricummerheide is dan geen op zichzelf staand verschijnsel meer. Op de Tafelbergheide kwamen nu twee paren voor. Zou de hervestiging op de heiden net als bij de Veldleeuwerik iets te maken kunnen hebben met de vogelontvolking van het platteland?

Roodborsttapuit

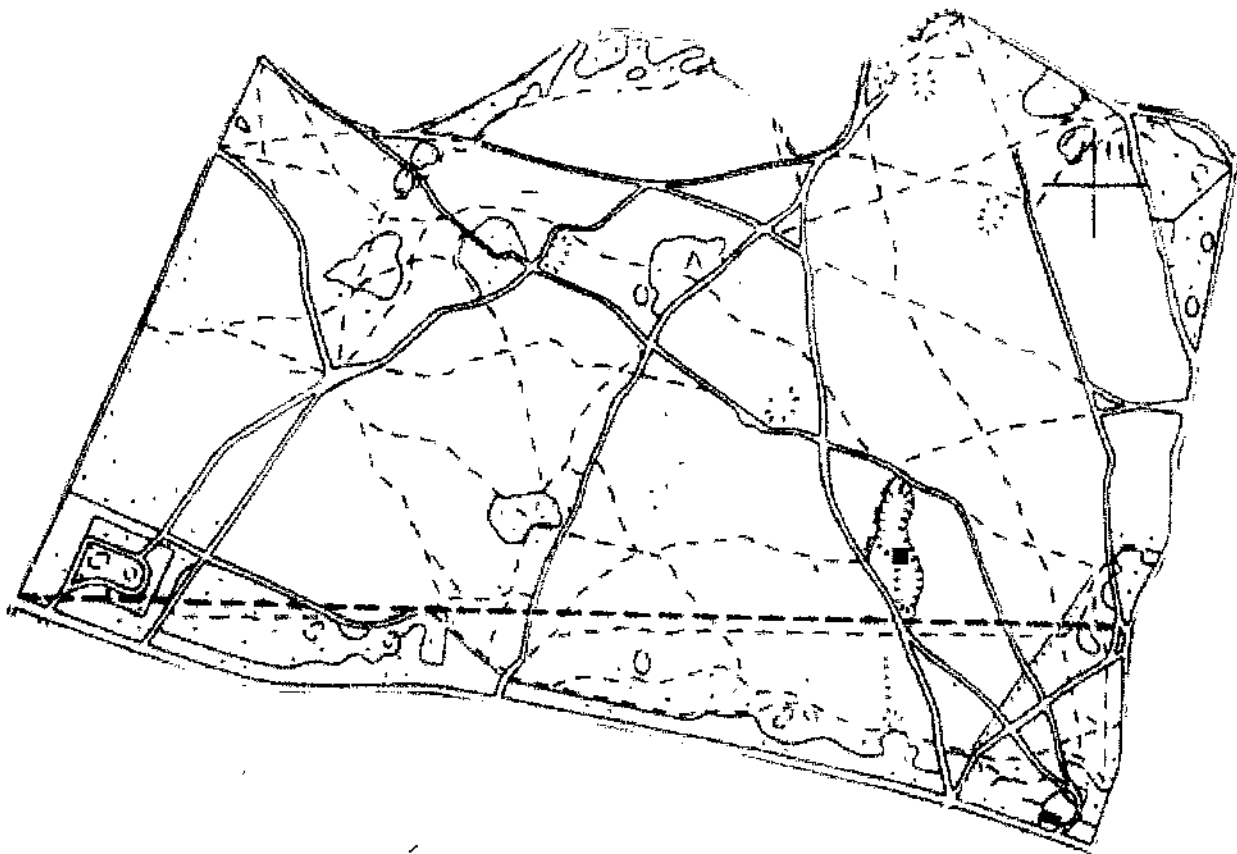
Ook de Roodborsttapuit is terug van weggeweest. De stand op de Gooise heidevelden nam net als op andere heidevelden in Nederland na de afname in de jaren zestig in de jaren zeventig geleidelijk en in de jaren tachtig nog meer toe (Hustings1986). Deze toename was vooral op de Tafelbergheide duidelijk merkbaar. Er kwamen daar drie keer zoveel broedparen voor als op de Blaricummerheide. De heidevelden zijn belangrijk voor deze soort die vrijwel overal in Nederland uit het agrarische cultuurlandschap is verdwenen.

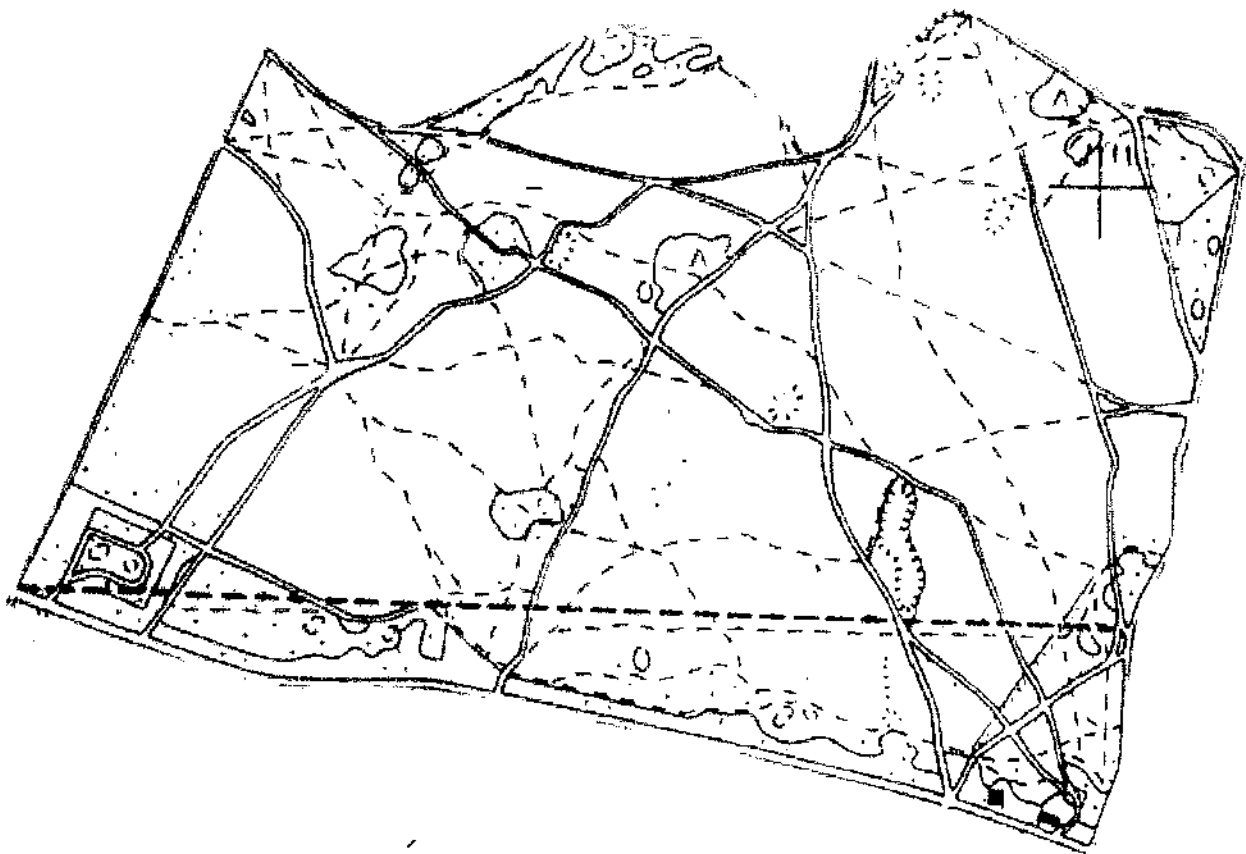
Geraadpleegde literatuur

- Bal, D., H.M. Beije, Y.R. Hoogeveen, S.R.J. Jansen & P.J. van der Reest (samenstelling) 1995. Handboek Natuurdoeltypen in Nederland. Rapport IKC Natuurbeheer 11. Informatie- en KennisCentrum Natuurbeheer, Wageningen.
- Bijlsma, R.G. 1979. Boomleeuwerik. In R.M. Teixeira (samenstelling). Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland; 228-229.
- Bijlsma, R.G., R. Lensink & F. Post 1985. De Boomleeuwerik *Lullula arborea* als broedvogel in Nederland in 1970-1984. *Limosa* 58(3): 89-96.
- Bijlsma, R.G., A.J. van Dijk, F. Hustings, R. Lensink & F. Post 1988. Strengere winters en schommelingen in de stand van de Boomleeuwerik *Lullula arborea* in Nederland: een verband? *Limosa* 61(2): 91-95.
- van Dijk, A.J. 1999. Vogelbalans, een nieuwe graadmeter. *SOVON-Nieuws* 12(3): 16.
- Heidemij Adviesbureau 1985. Beheersvisie voor het beschermde natuurmonument Tafelberg- en Blaricummerheide. s.l.
- Hustings, M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.J.S.M. Reijnen (eindredactie) 1985. Vogelinventarisatie. Natuurbeheer in Nederland. Deel 3. Pudoc/ Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Wageningen/Zeist.
- Hustings, F. 1986. Veranderingen in de stand van de Roodborsttapuit *Saxicola torquata* in 1970-84. *Limosa* 59(4): 153-162.
- Jonkers, D.A. & J. Klein (samenstelling) 1973. Avifaunistische gegevens van enkele Gooise heidevelden. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave 19.
- Jonkers, D.A., R.A. Kole & J. Taapken (redactie) 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum.
- Jonkers, D.A. (samenstelling) 1992. Broedvogels van de Zuiderheide en de omgeving van Heidebloem. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave 77.
- Jonkers, D.A. 1995. Heidevogels in 1994 op de Wester- en Bussumerheide. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave 93.
- Moolenbeek, R.G., J. Harder & A.P. Vermeule (samenstelling) 1985. Broedvogels van de Gooise heidevelden 1969-1985. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave 50.
- Osiack, E.R. 1985. Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Timmerman, A. Azn. 1979. Graspieper. In R.M. Teixeira (samenstelling). Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland; 243.
- Vergeer, J.-W. 1995. Vogels van de Rode Lijst. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Vrankrijker, A.J.C. de 1957. Het Goois Natuurreserveaat. Van Dishoeck, Bussum.
- Wilson, J. 1997. Skylark. In Hagemeyer, W.J.M. & M.J. Blair (editors). The EBBC Atlas of European Breeding Birds. Poyser, London; 471.

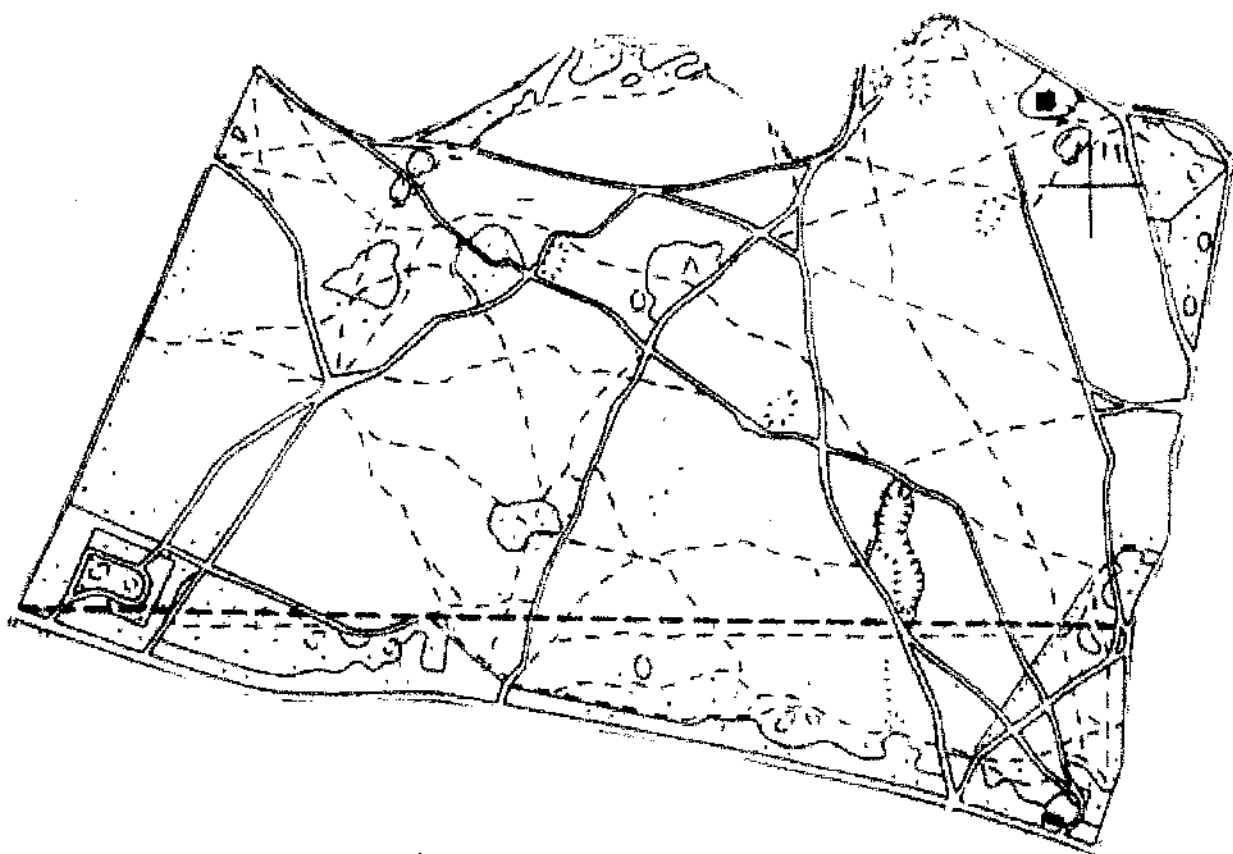
Bijlage 1. Territoriakaarten van de broedvogels op de Tafelbergheide

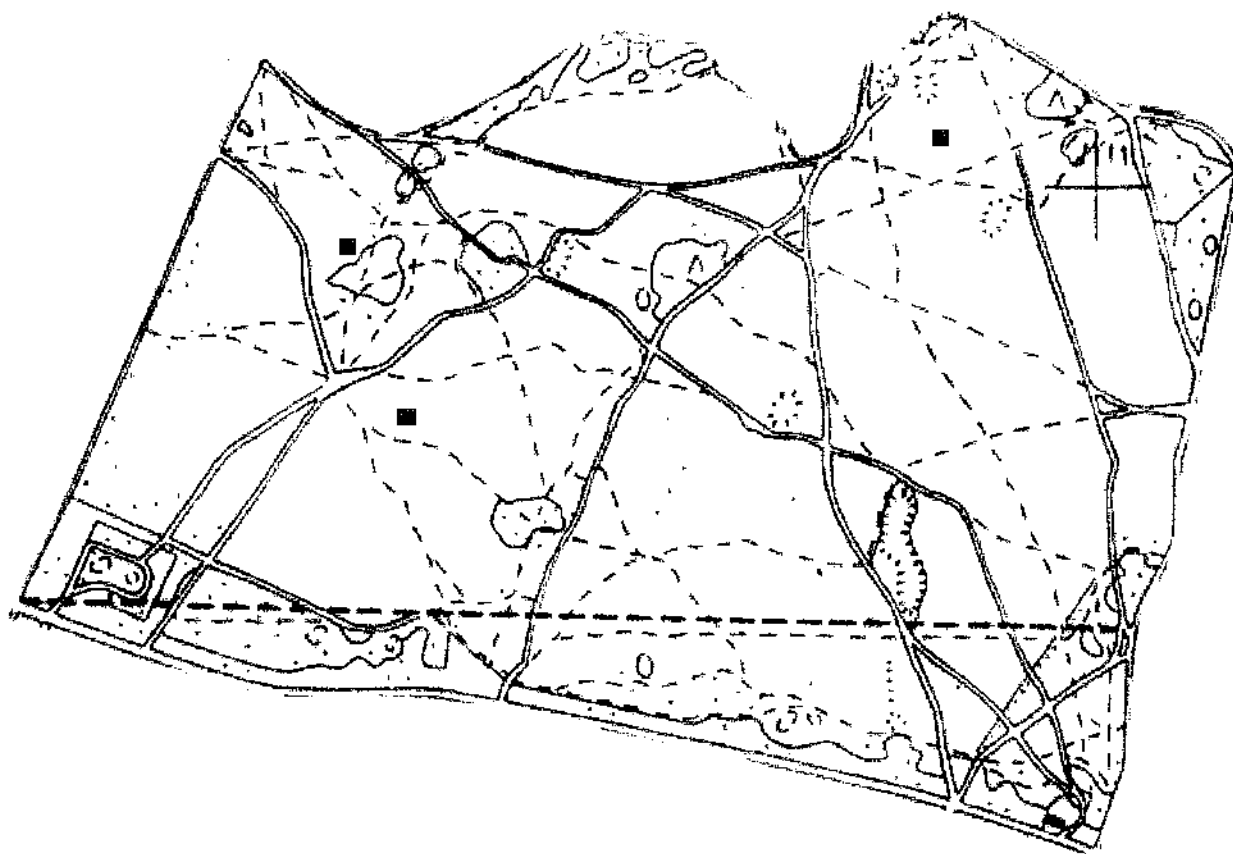
Tafelbergheide 2000
Wilde Eend 1 paar

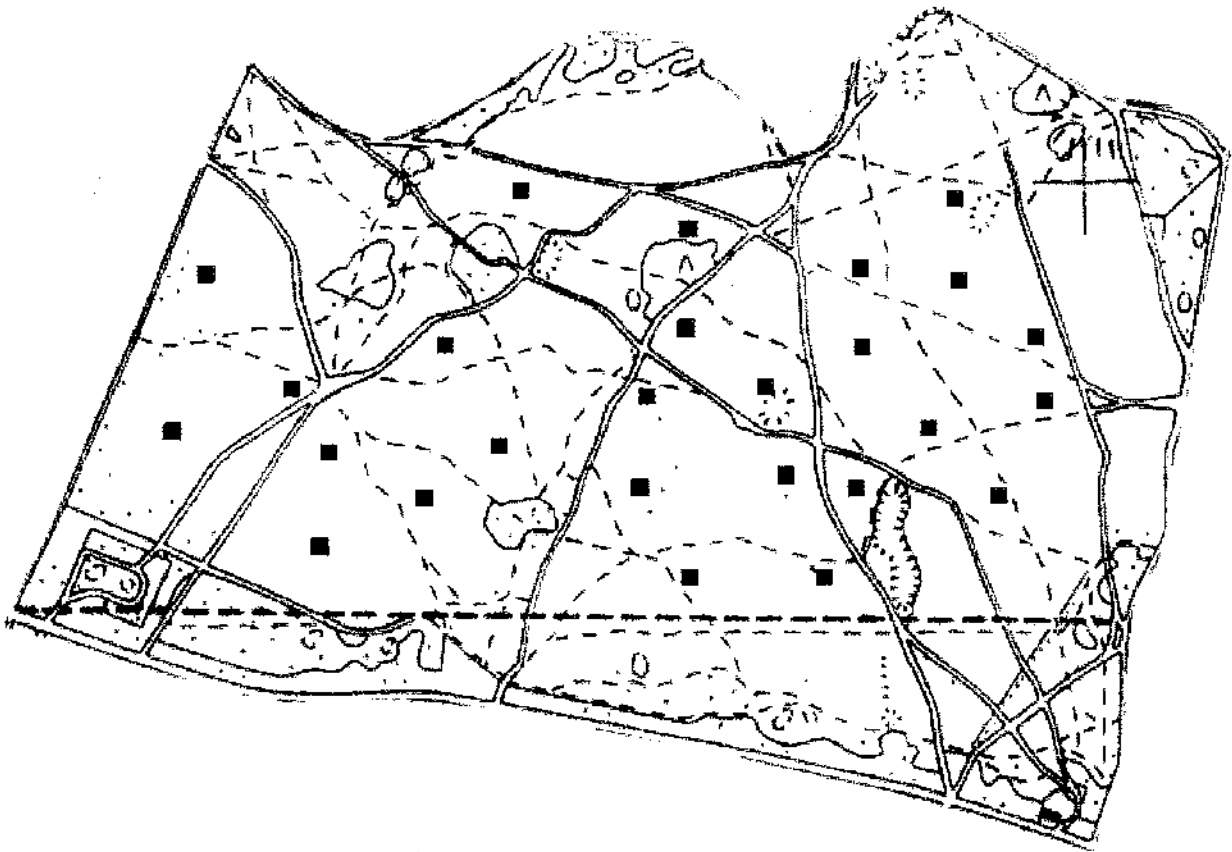
Tafelbergheide 2000
Houtduif 1 paar

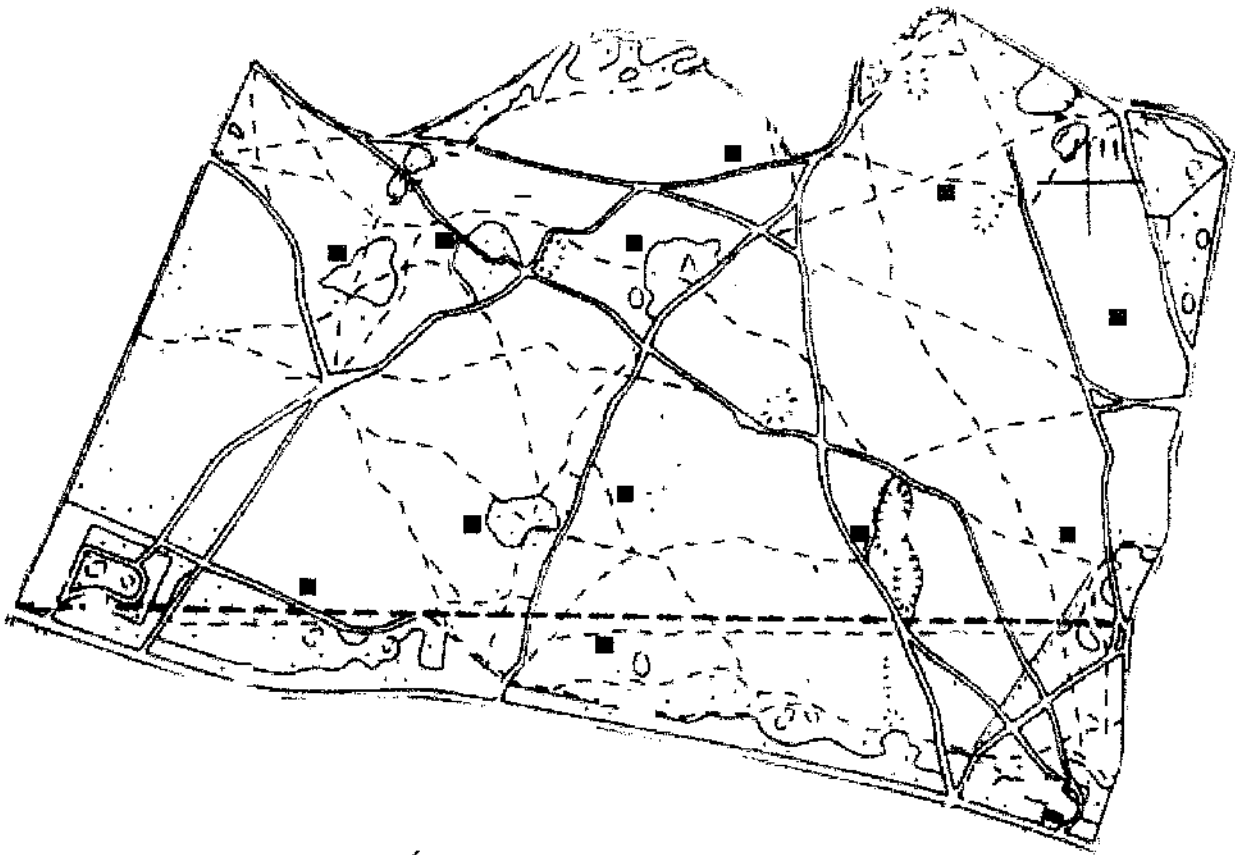
Tafelbergheide 2000.
Ransuil 1 paar

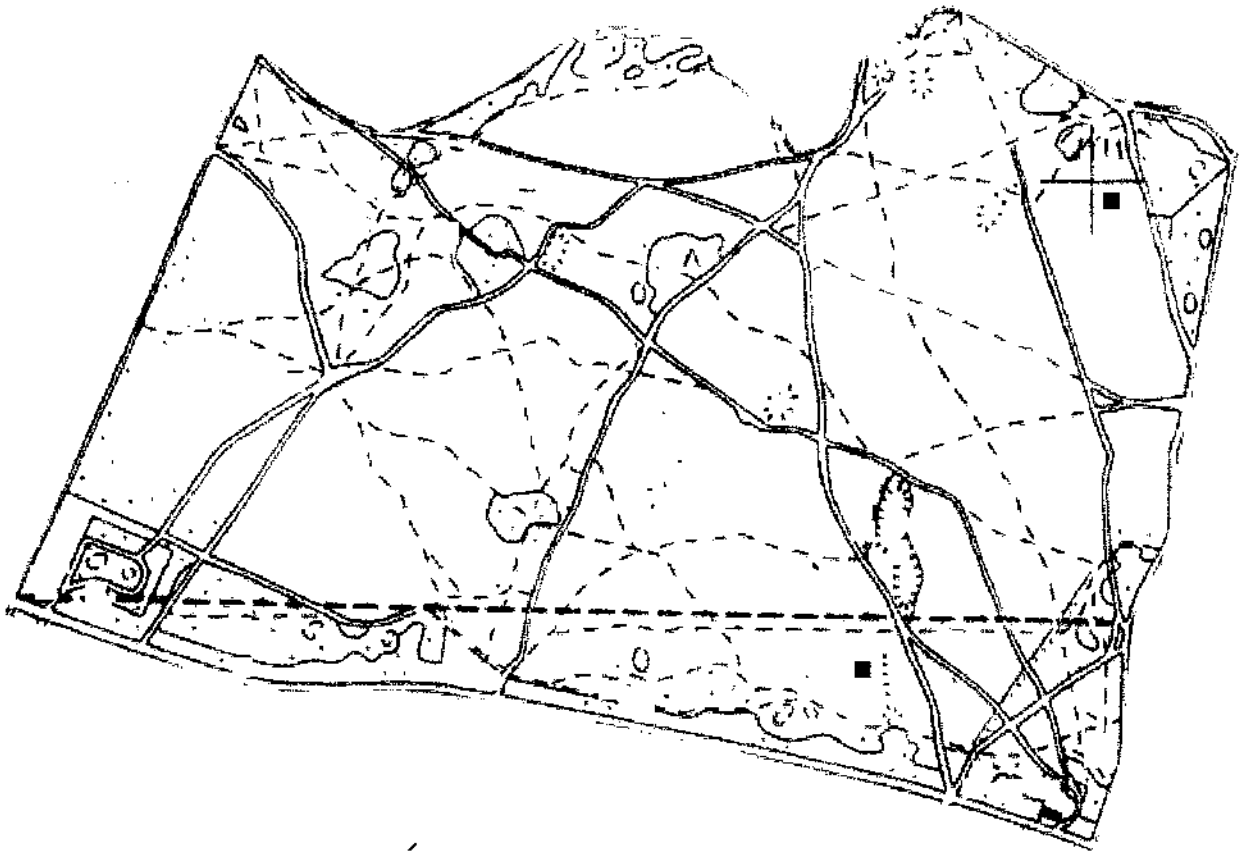
Tafelbergheide 2000
Boornleeuwerik 3 paar

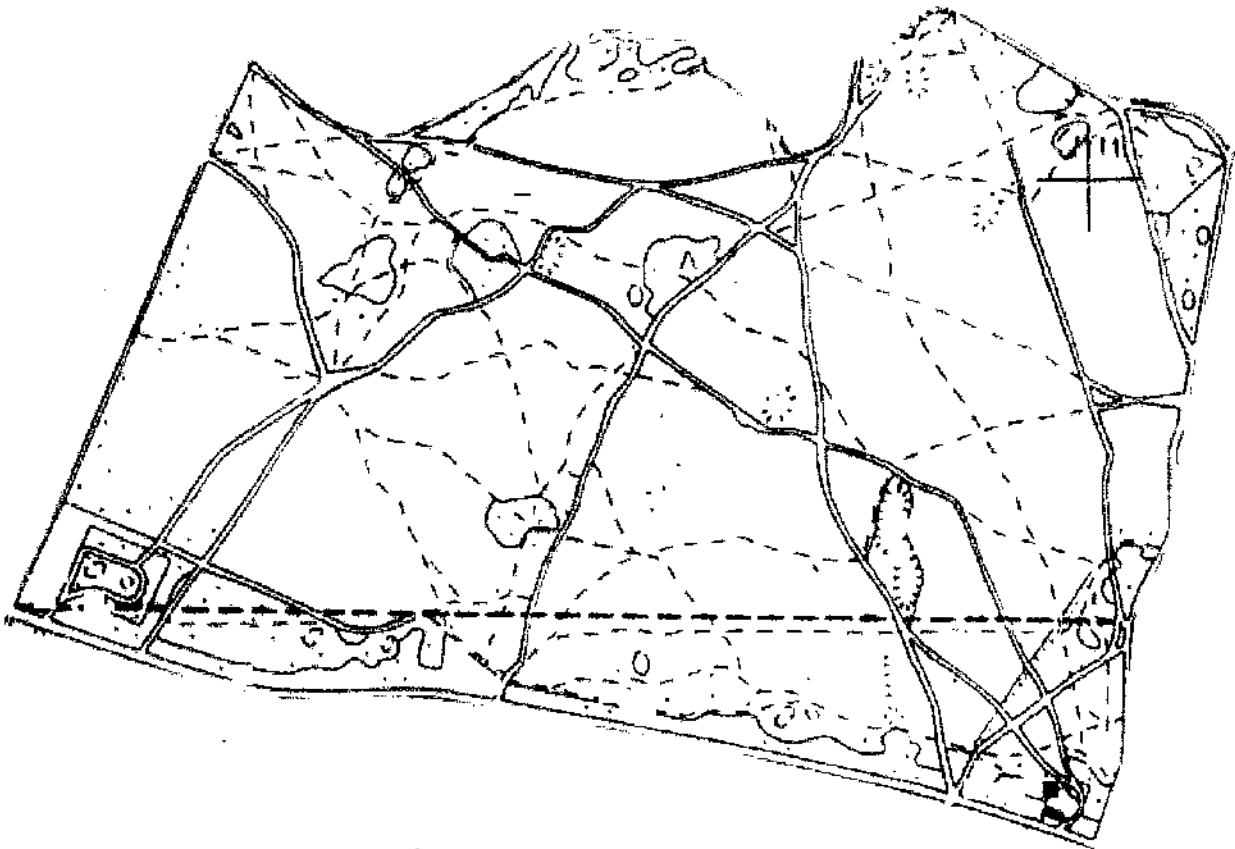
Tafelbergheide
Veldleeuwerik 26 paar

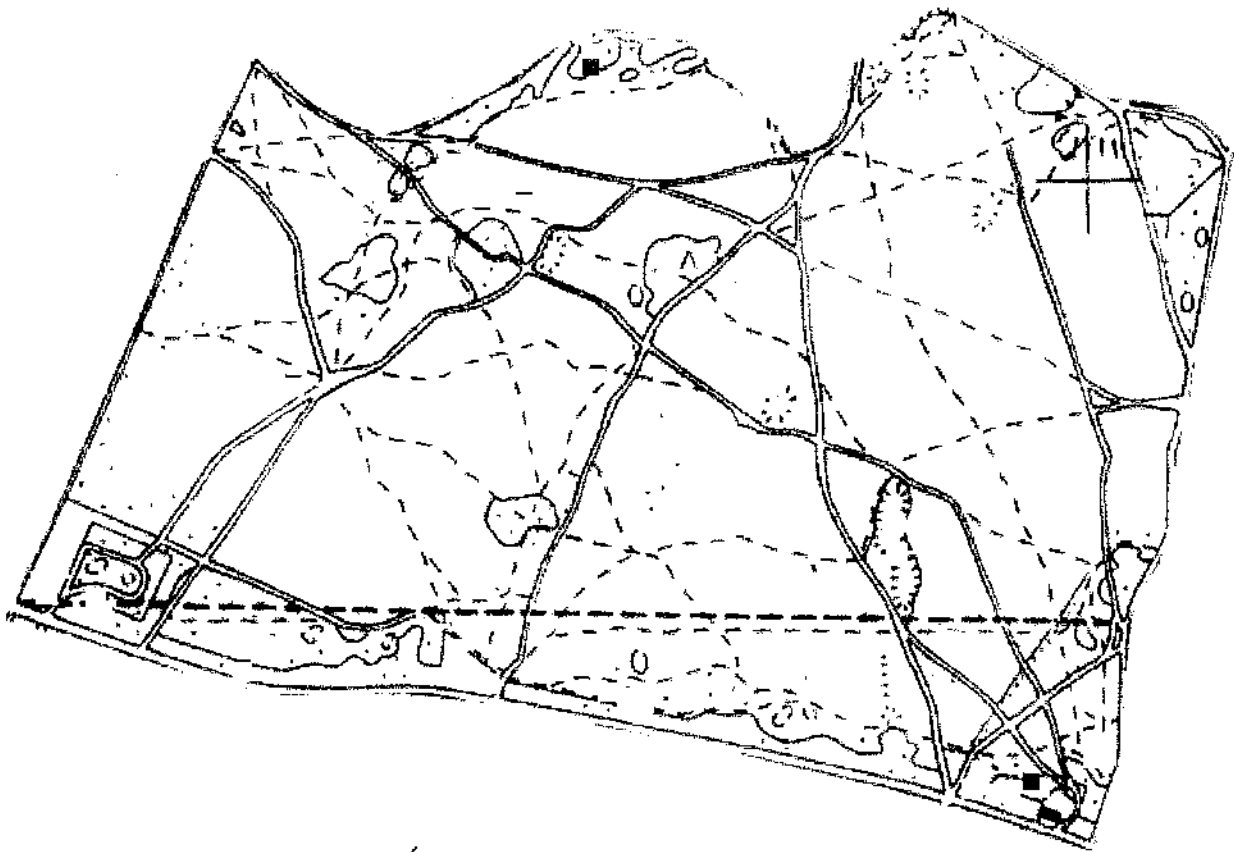
Tafelbergheide 2000
Boompieper 12 paar

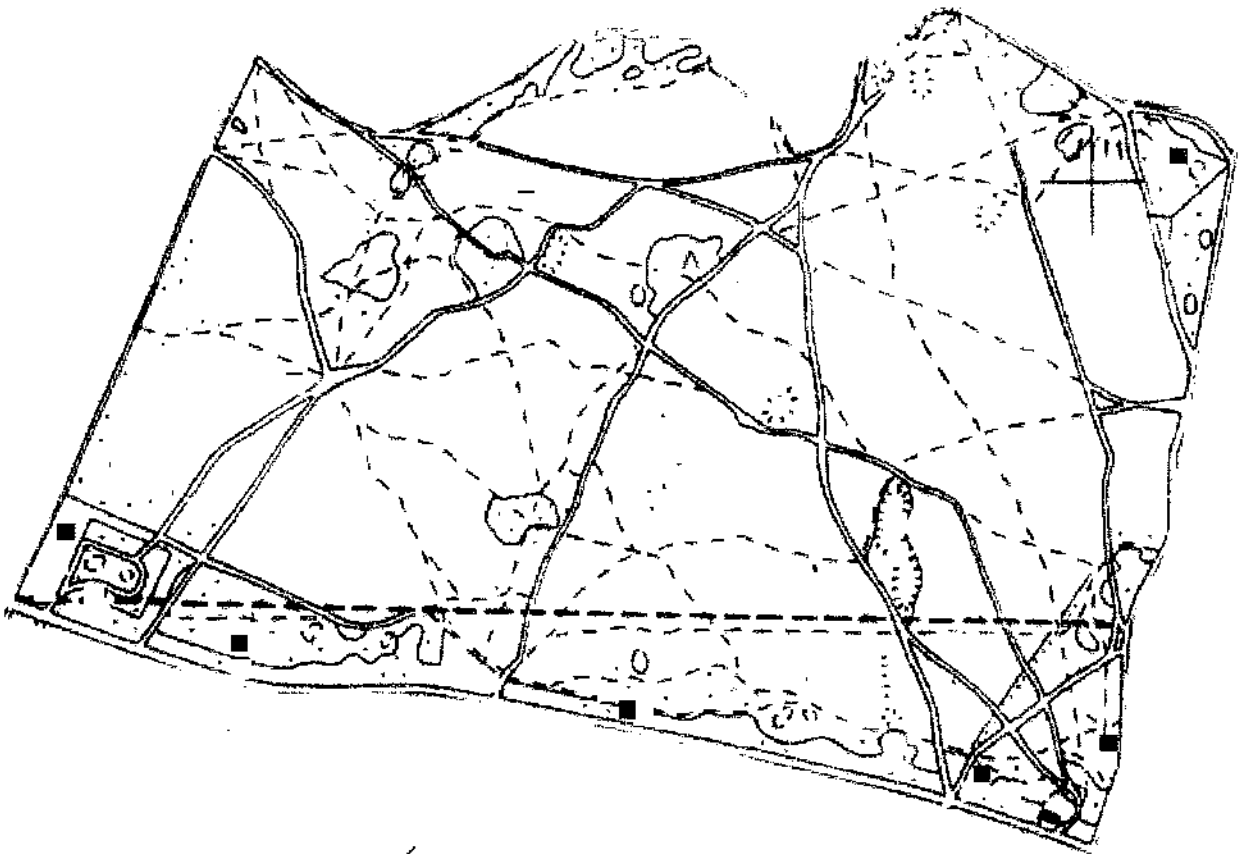
Tafelbergheide 2000
Graspeper 2 paar

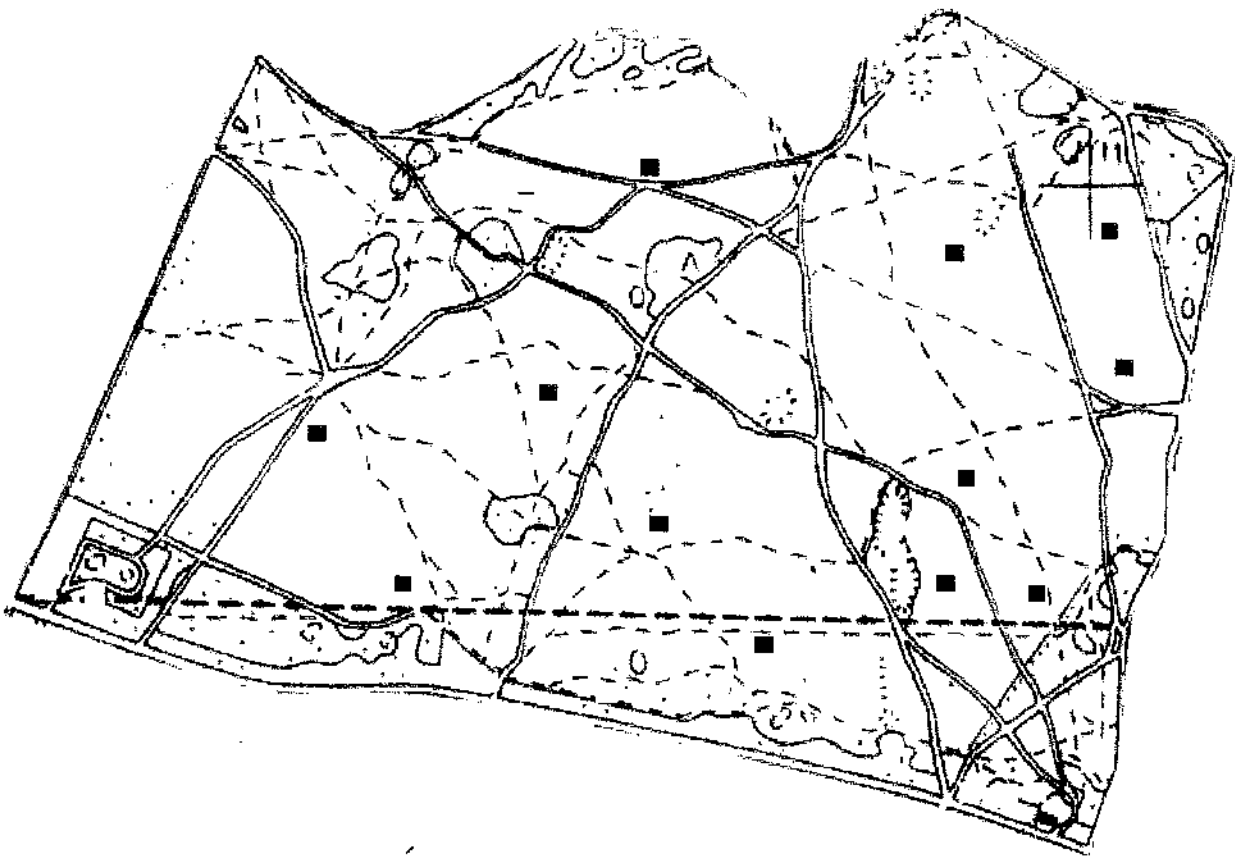
Tafelbergheide 2000
Winterkoning 1 paar

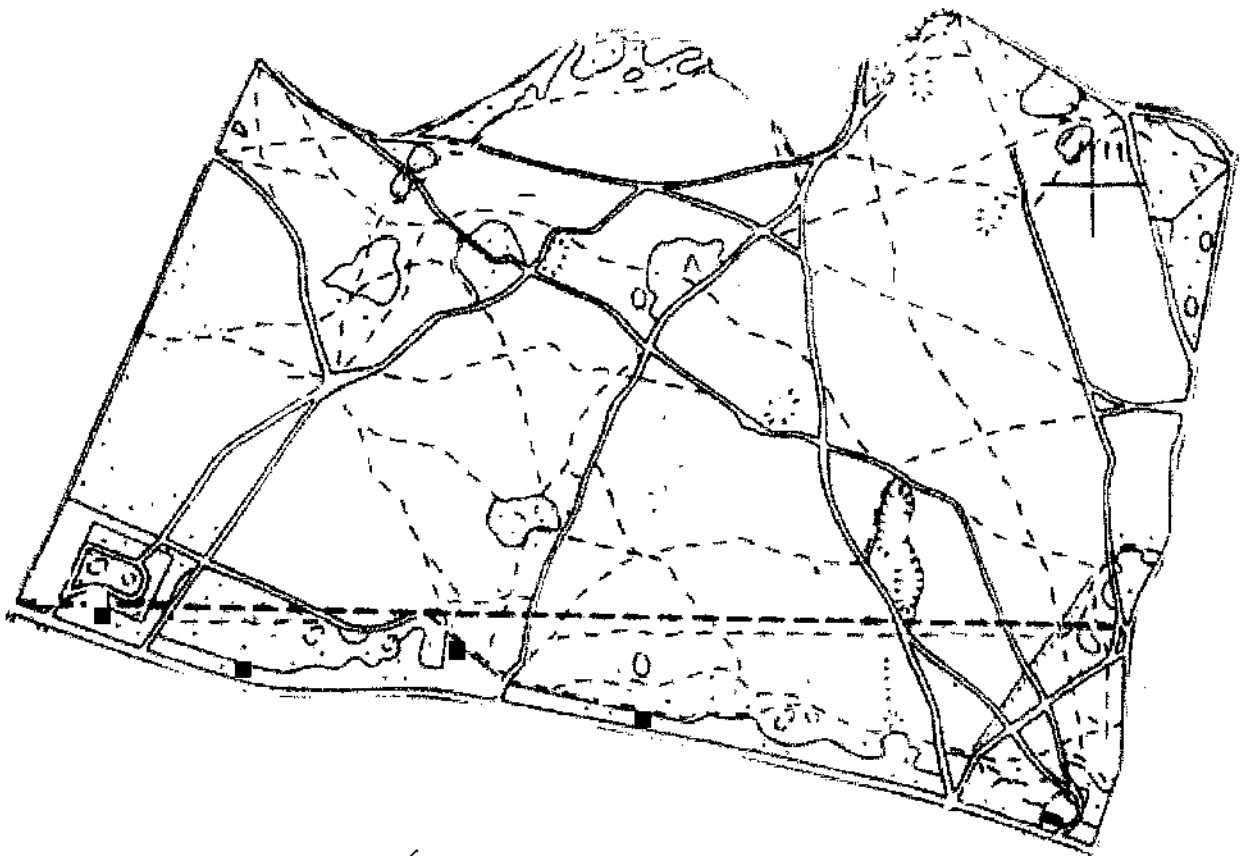
Tafelbergheide 2000
Zanglijster 2 paar

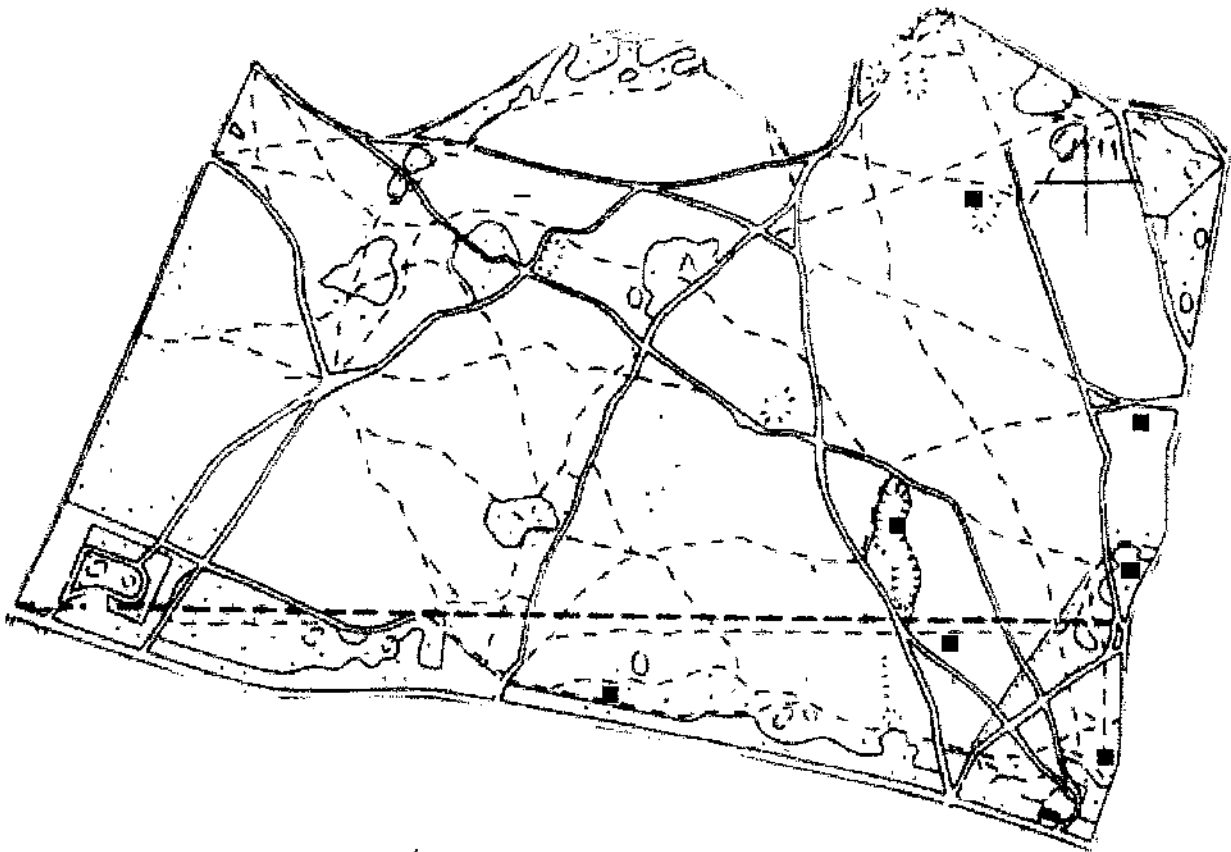
Tafelbergheide 2000
Merel 6 paar

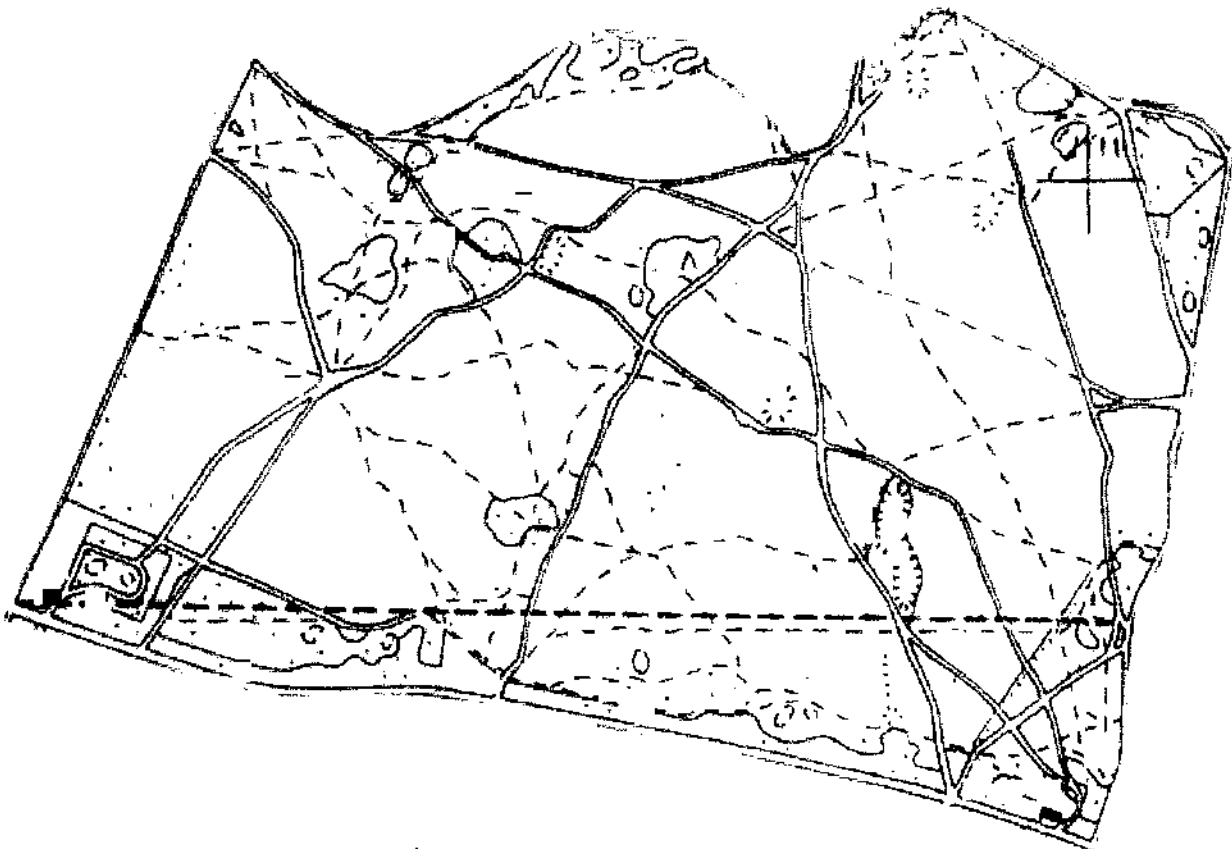
Tafelbergheide 2000
Roodborsttapuit 12 paar

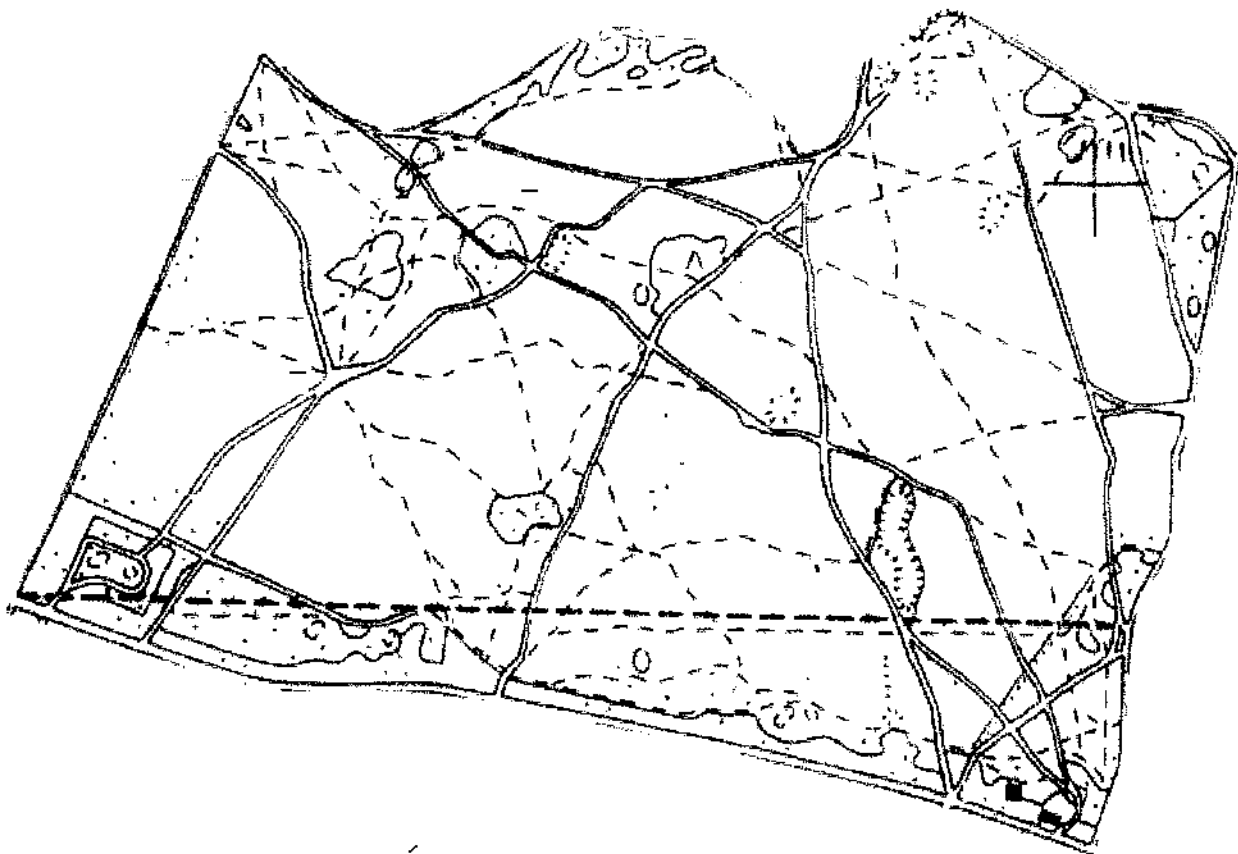
Tafelbergheide 2000
Roodborst 4 paar

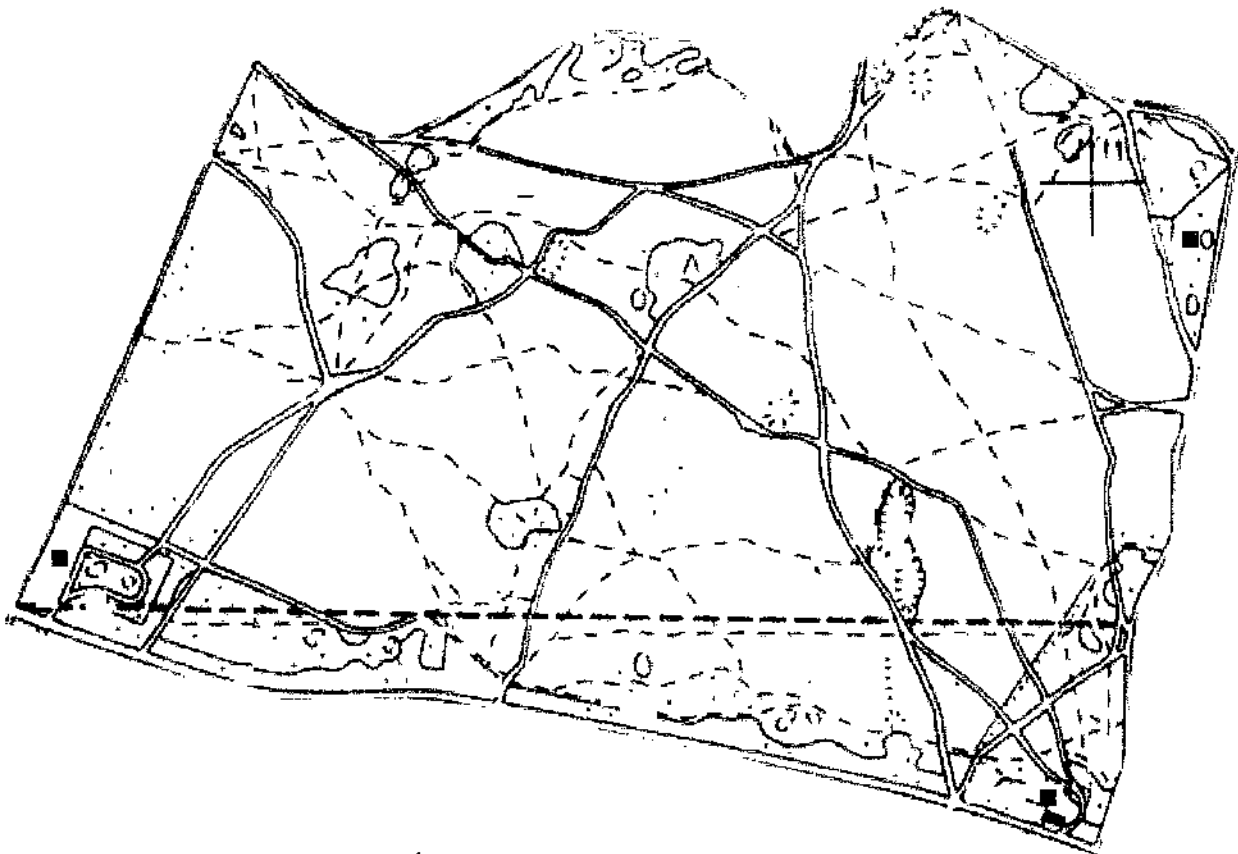
Tafelbergheide 2000
Fitis 7 paar

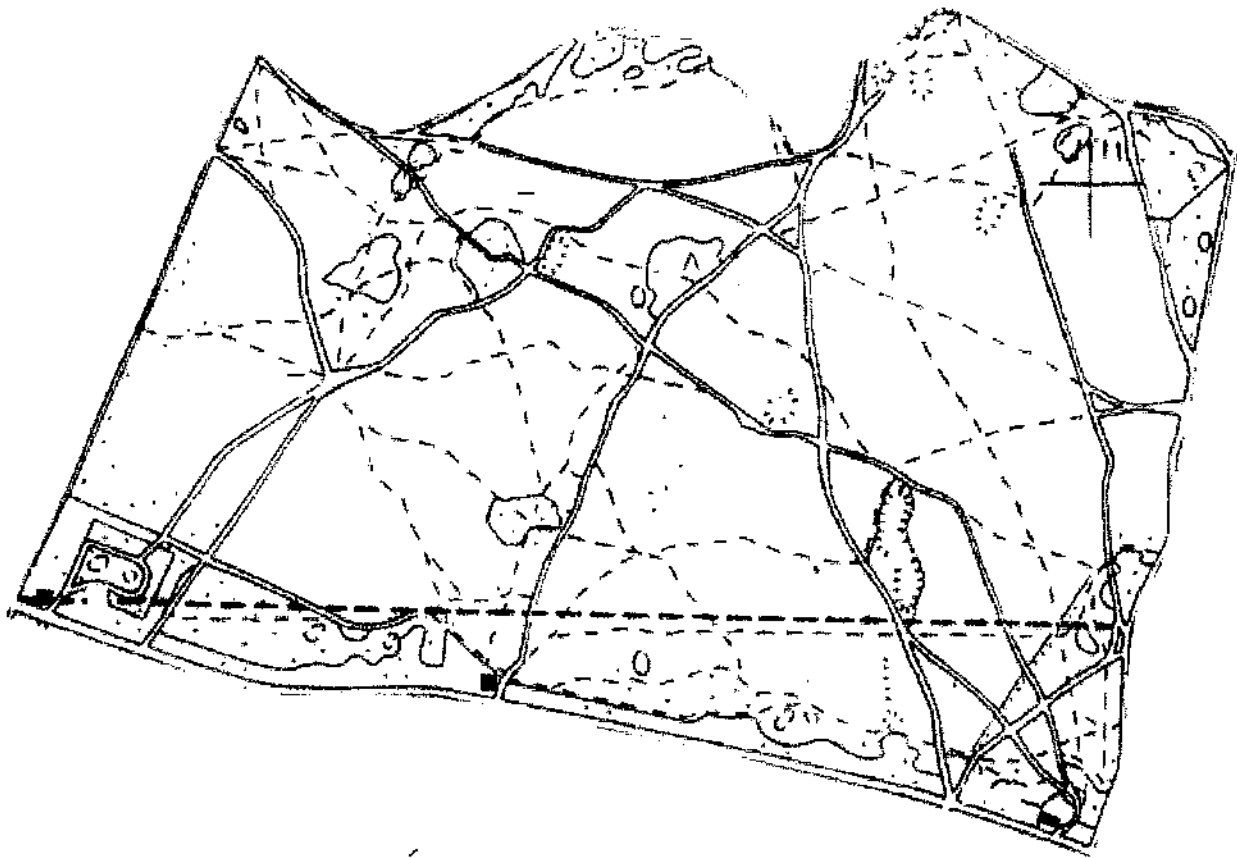
Tafelbergheide 2000
Tijftjaf 1 paar

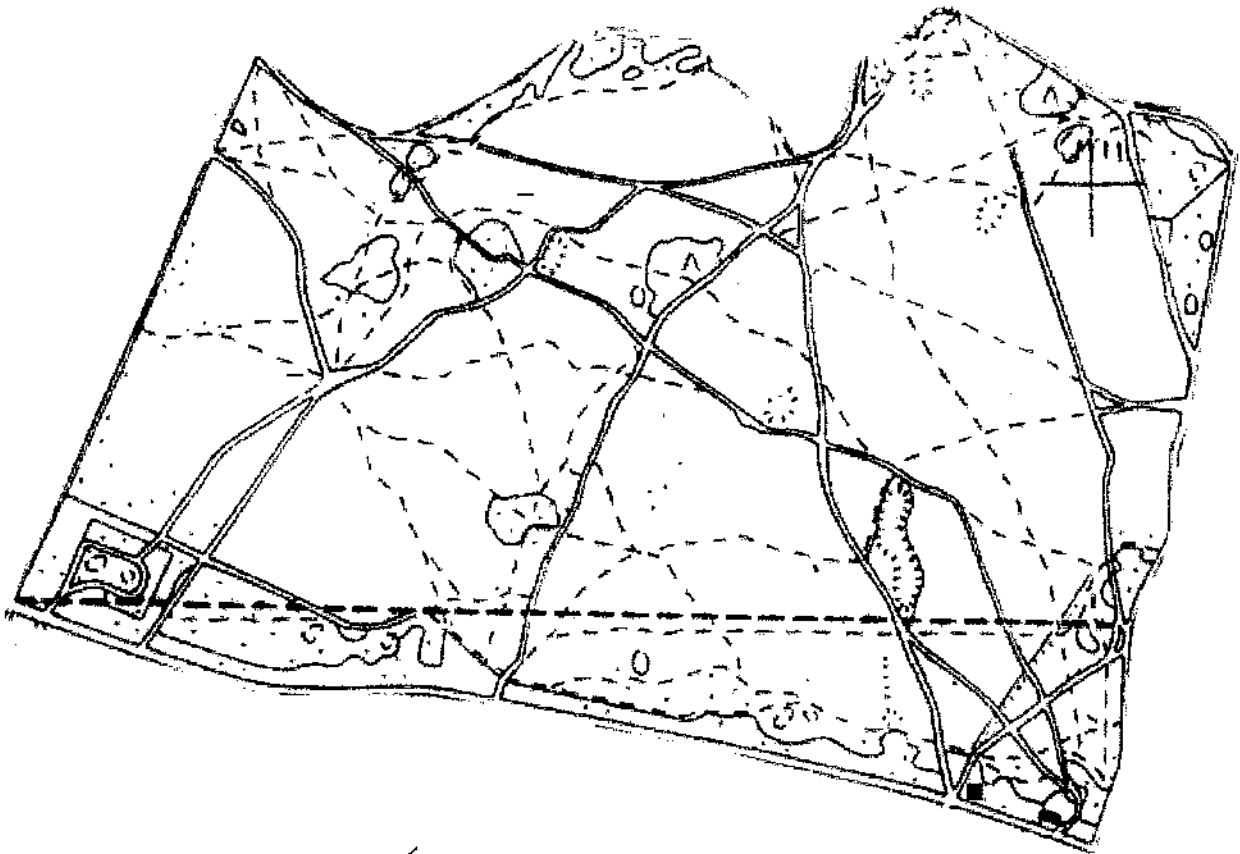
Tafelbergheide 2000
Braamsluijer 1 paar

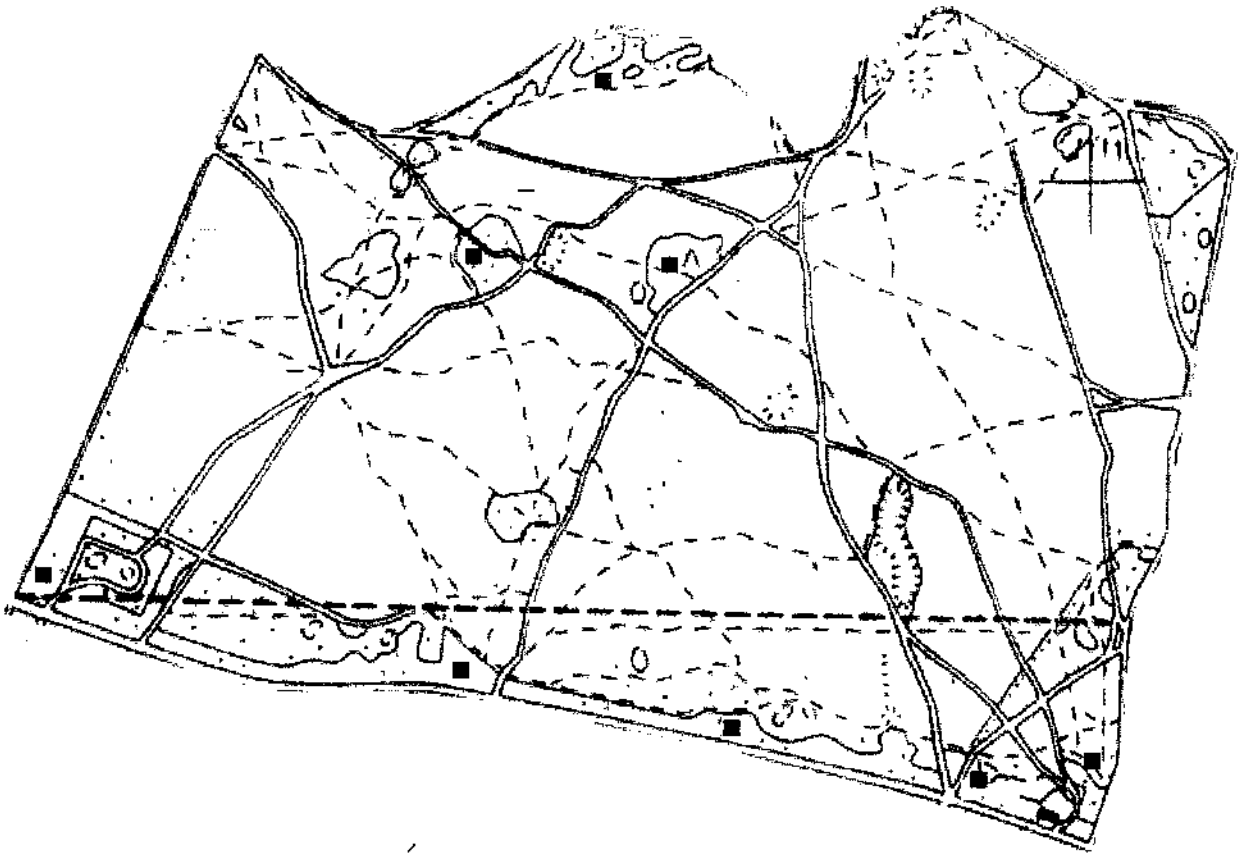
Tafelbergheide 2000
Koolmees 3 paar

Tafelbergheide 2000
Pimpelmees 2 paar

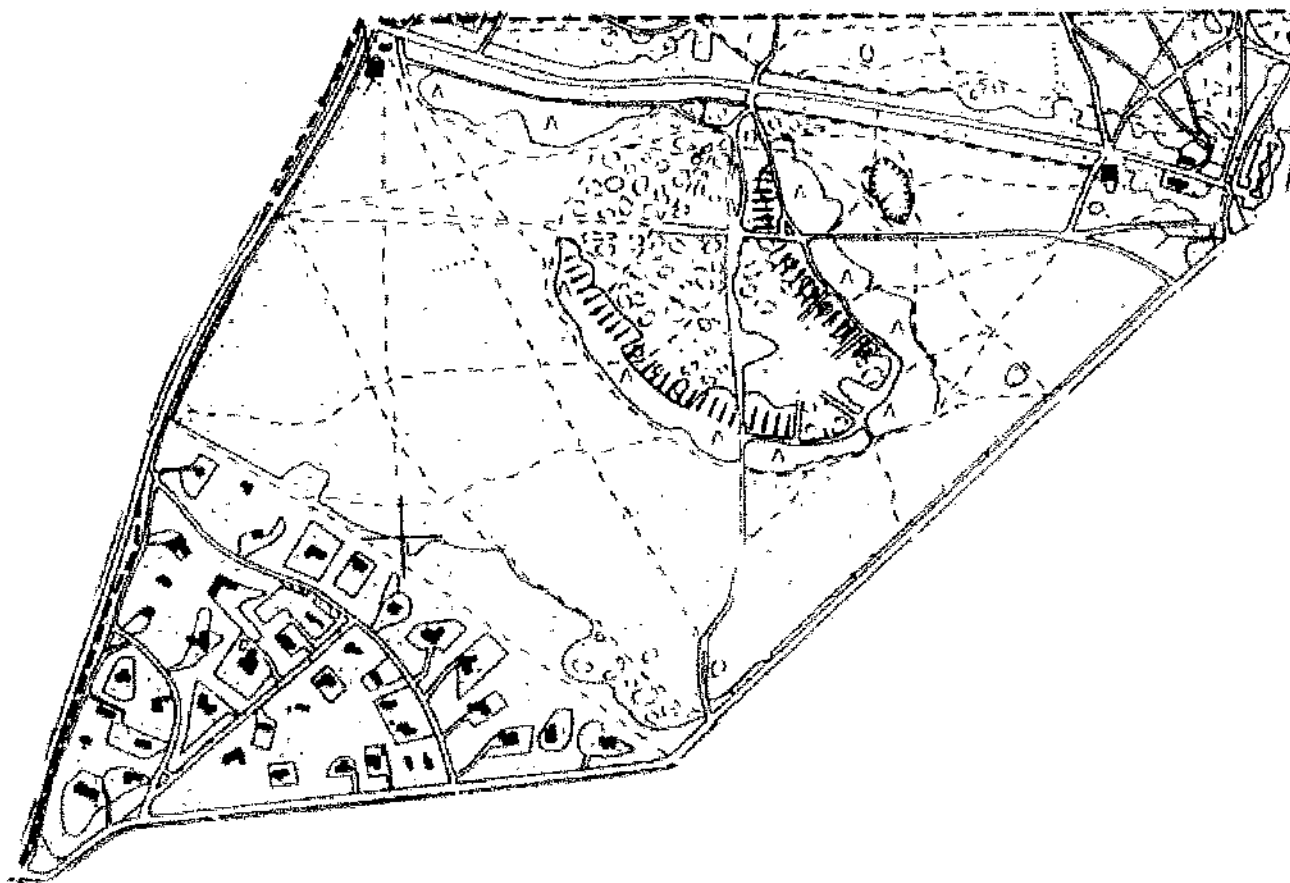
Tafelbergheide 2000
Boomkruiper 1 paar

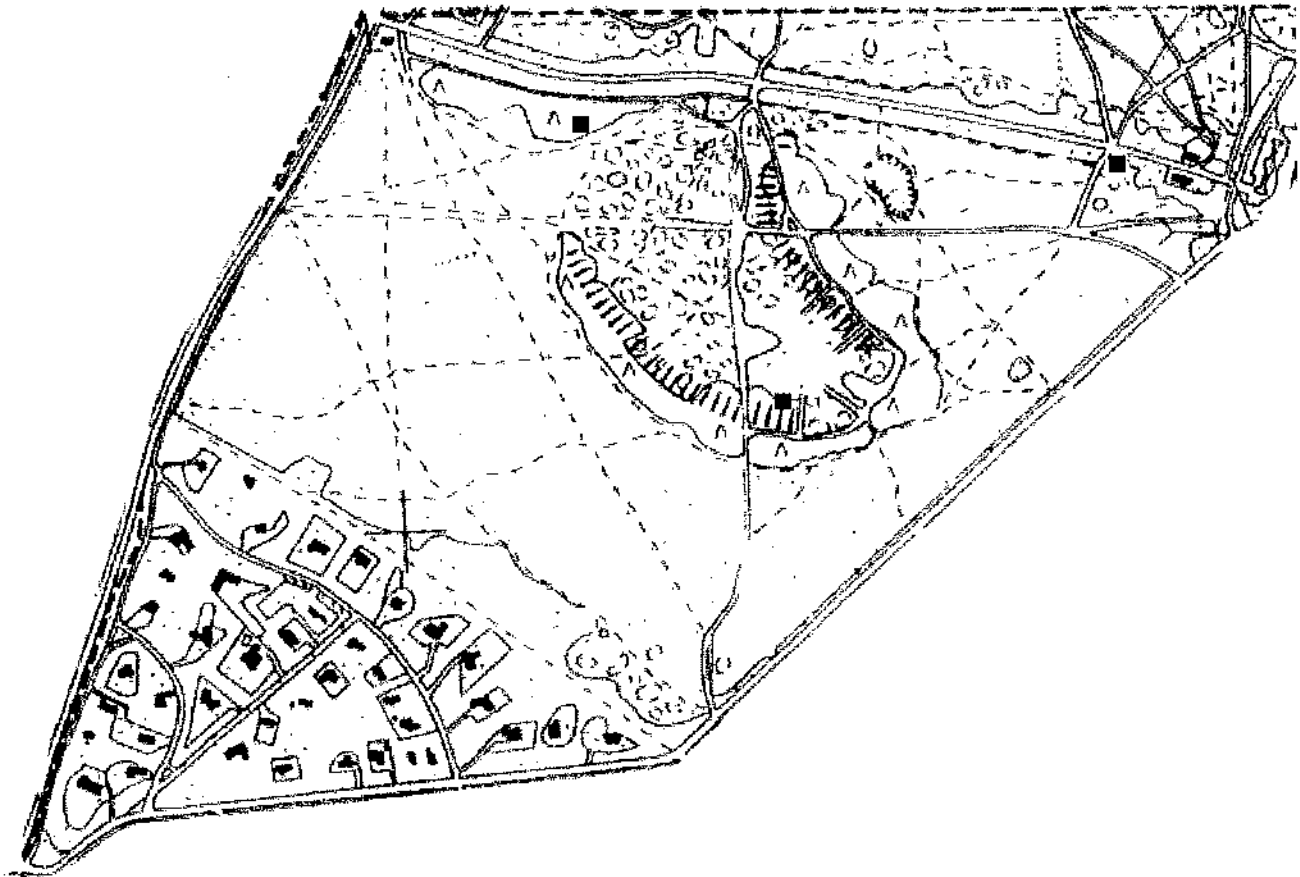
Tafelbergheide 2000
Vink 8 paar

Bijlage 2. Territoriakaarten van de broedvogels op de Blaricummerheide

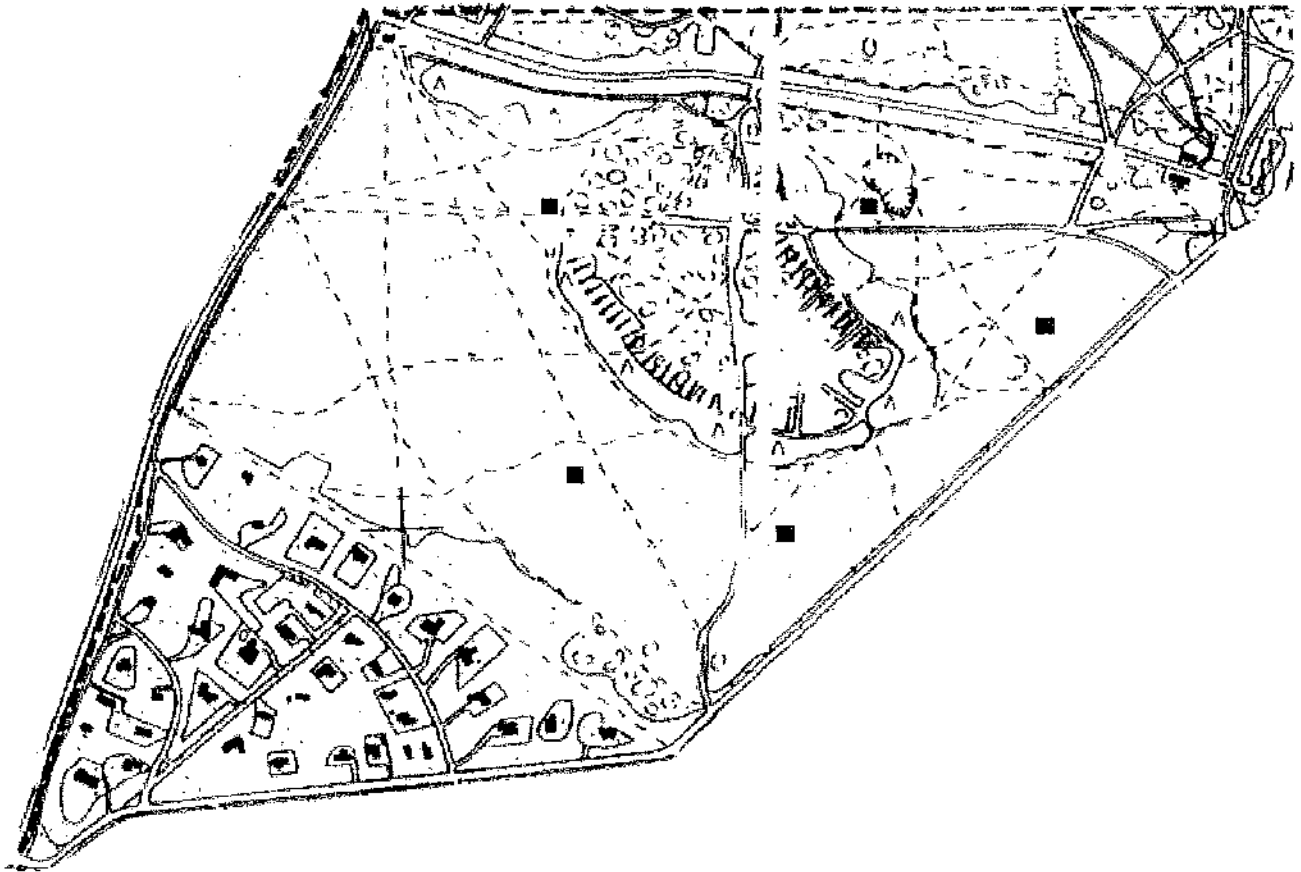

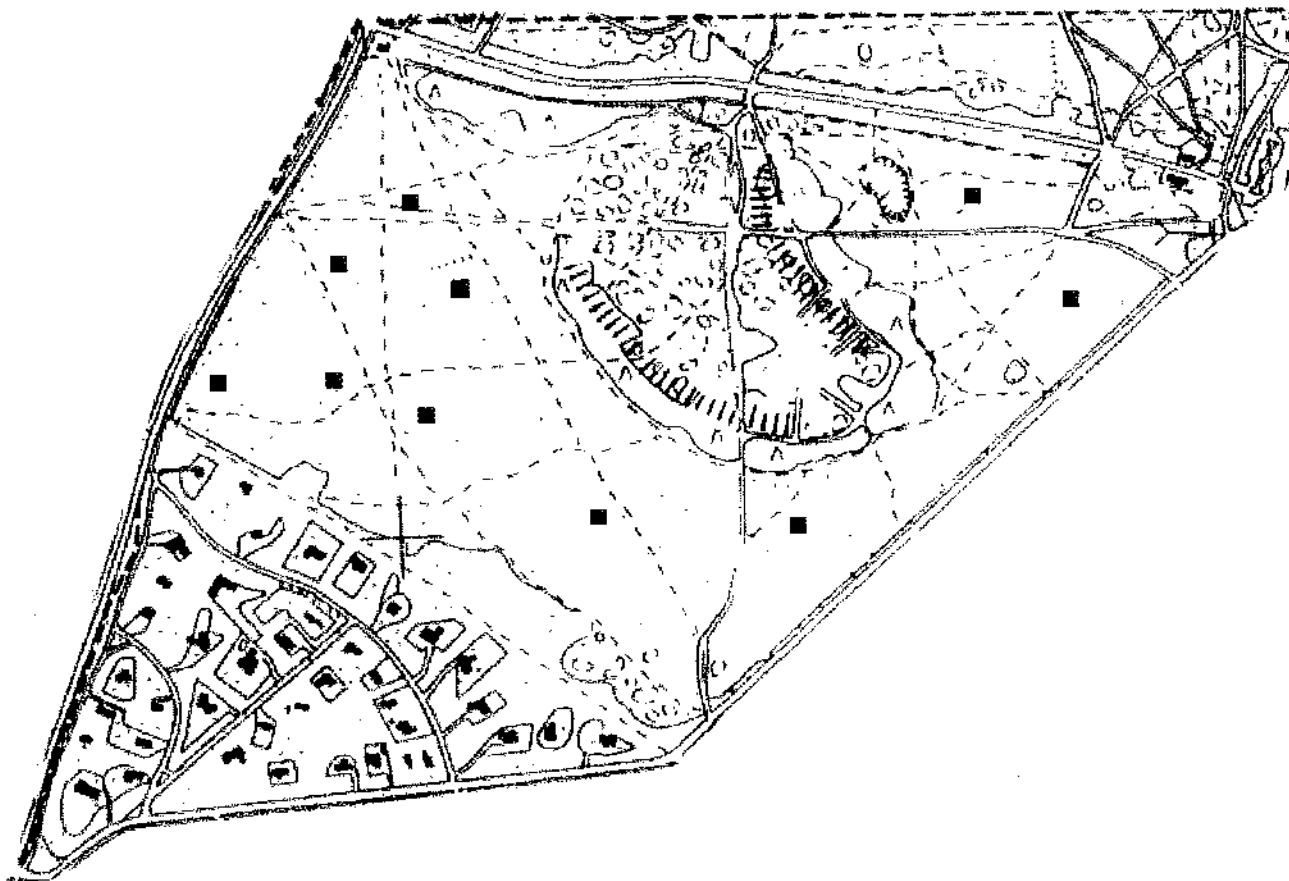
Blaricummerheide 2000
Houtduif 2 paar

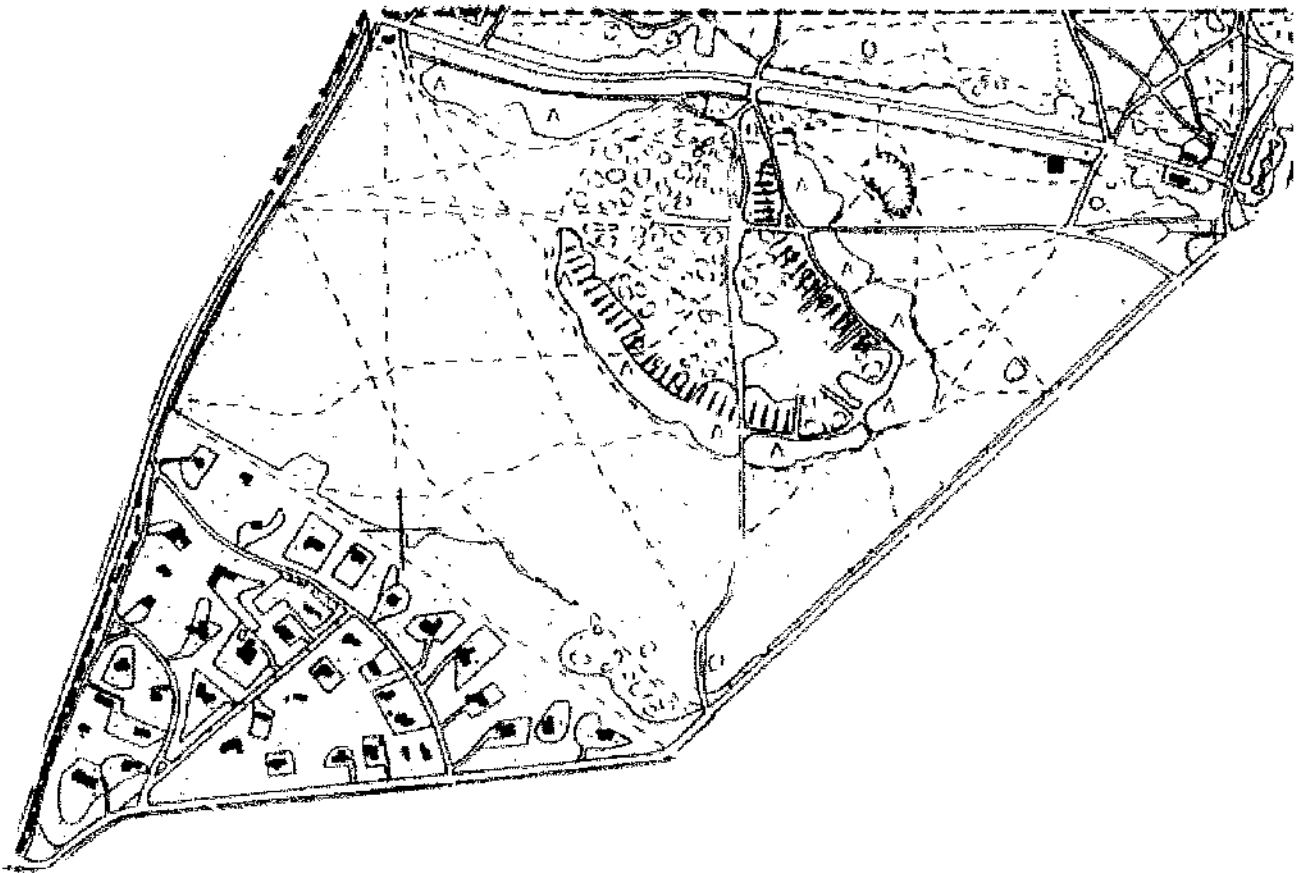
Blaricummerheide 2000
Grote Bonte Specht 3 paar

Blaricummerheide 2000
Boomleeuwerik 5 paar

Blaricummerheide 2000
Veldleeuwerik 11 paar

Blaricummerheide 2000
Boerenzwaluw 1 paar

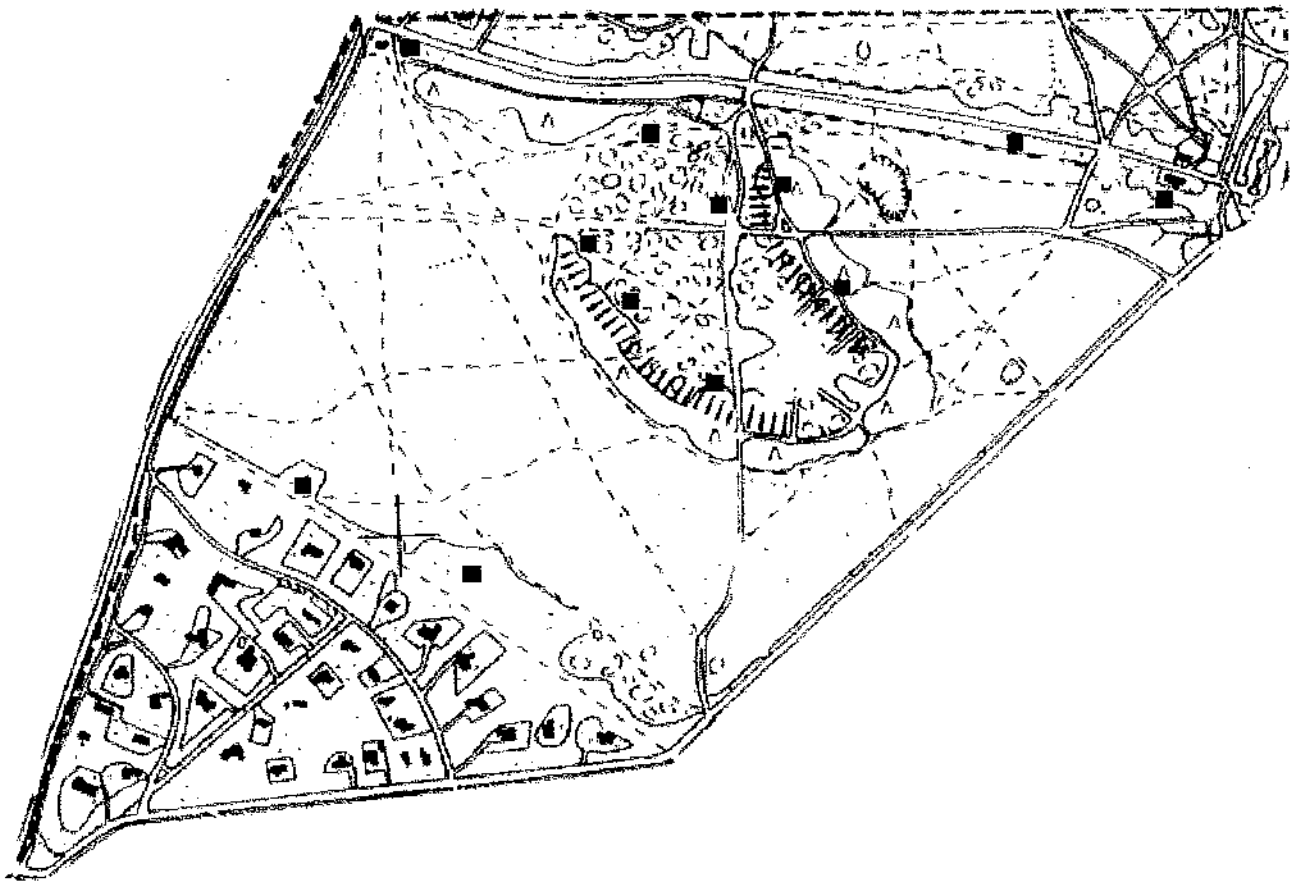
Blaricummerheide 2000
Boompieper 12 paar

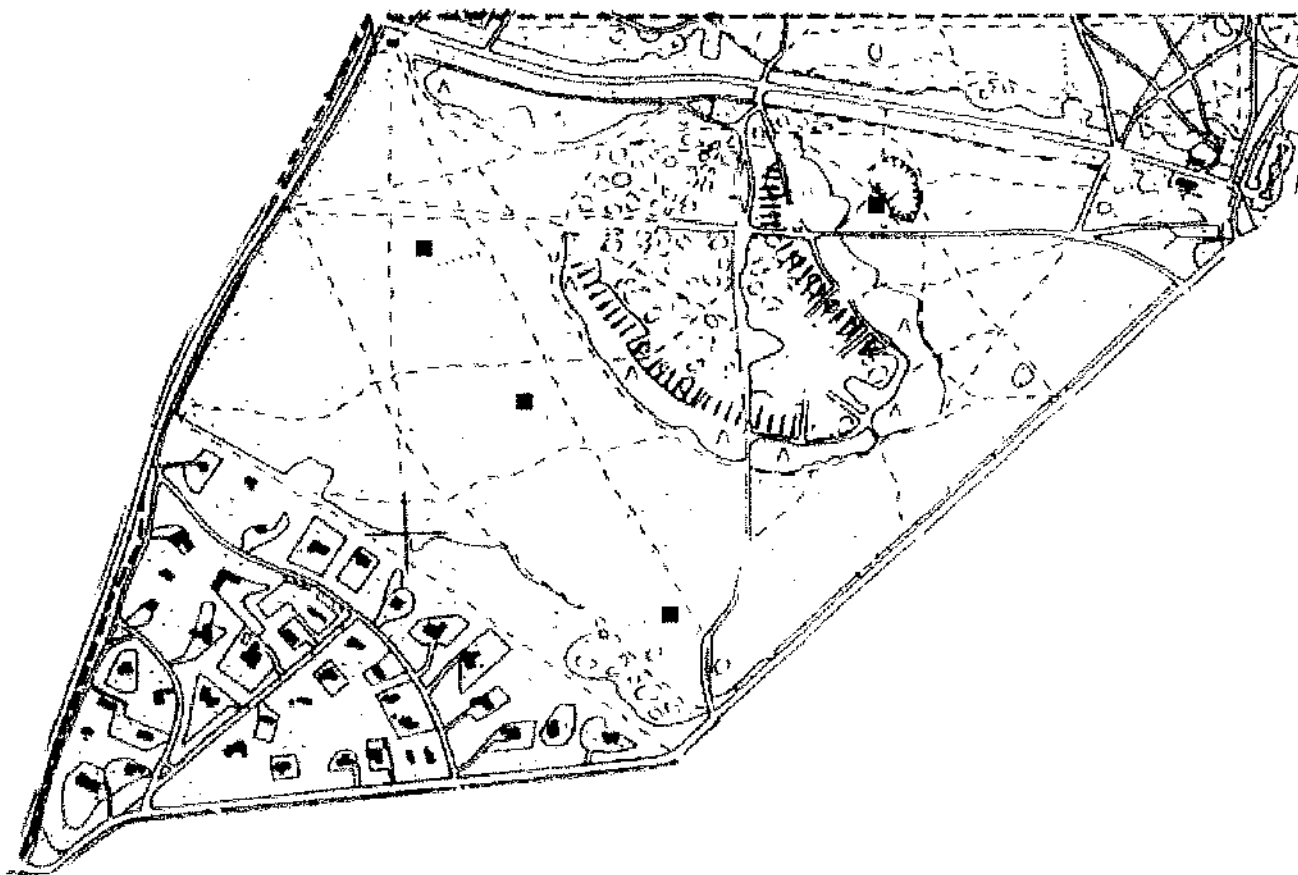
Blaricummerheide 2000
Witte Kwikstaart 1 paar

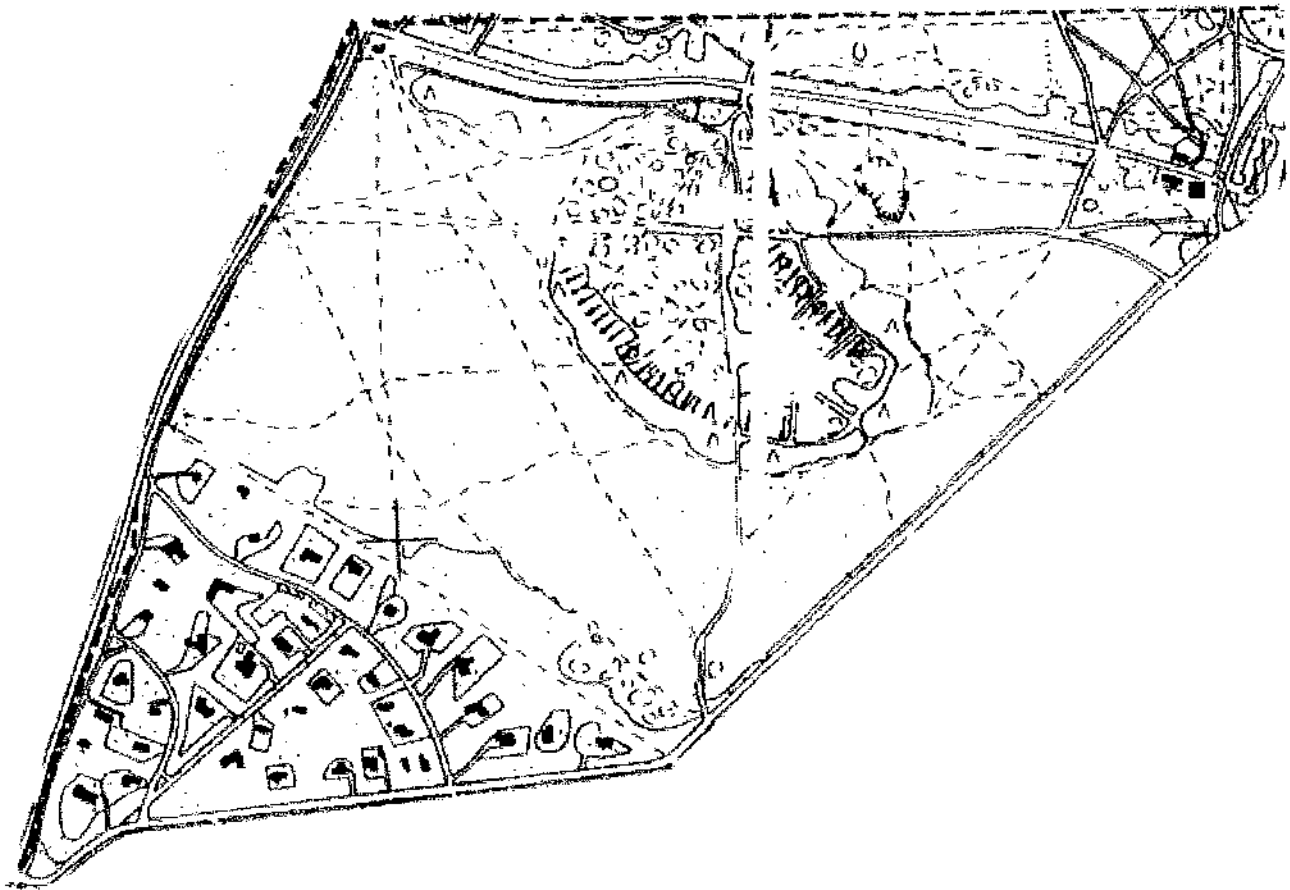
Blaricummerheide 2000
Winterkoning 2 paar

Blaricummerheide 2000
Merel 12 paar

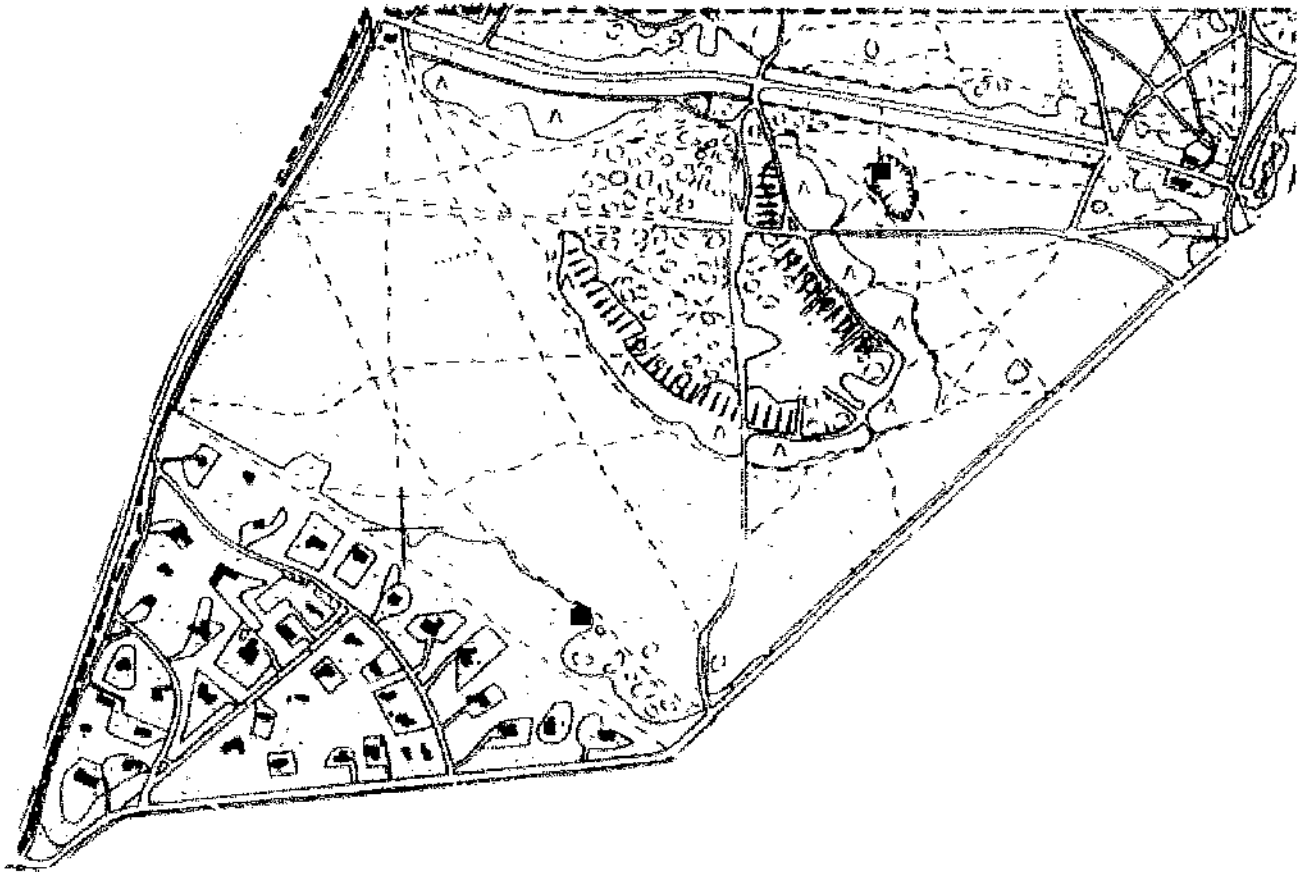
Blaricummerheide 2000
Roodborsttapuit 4 paar

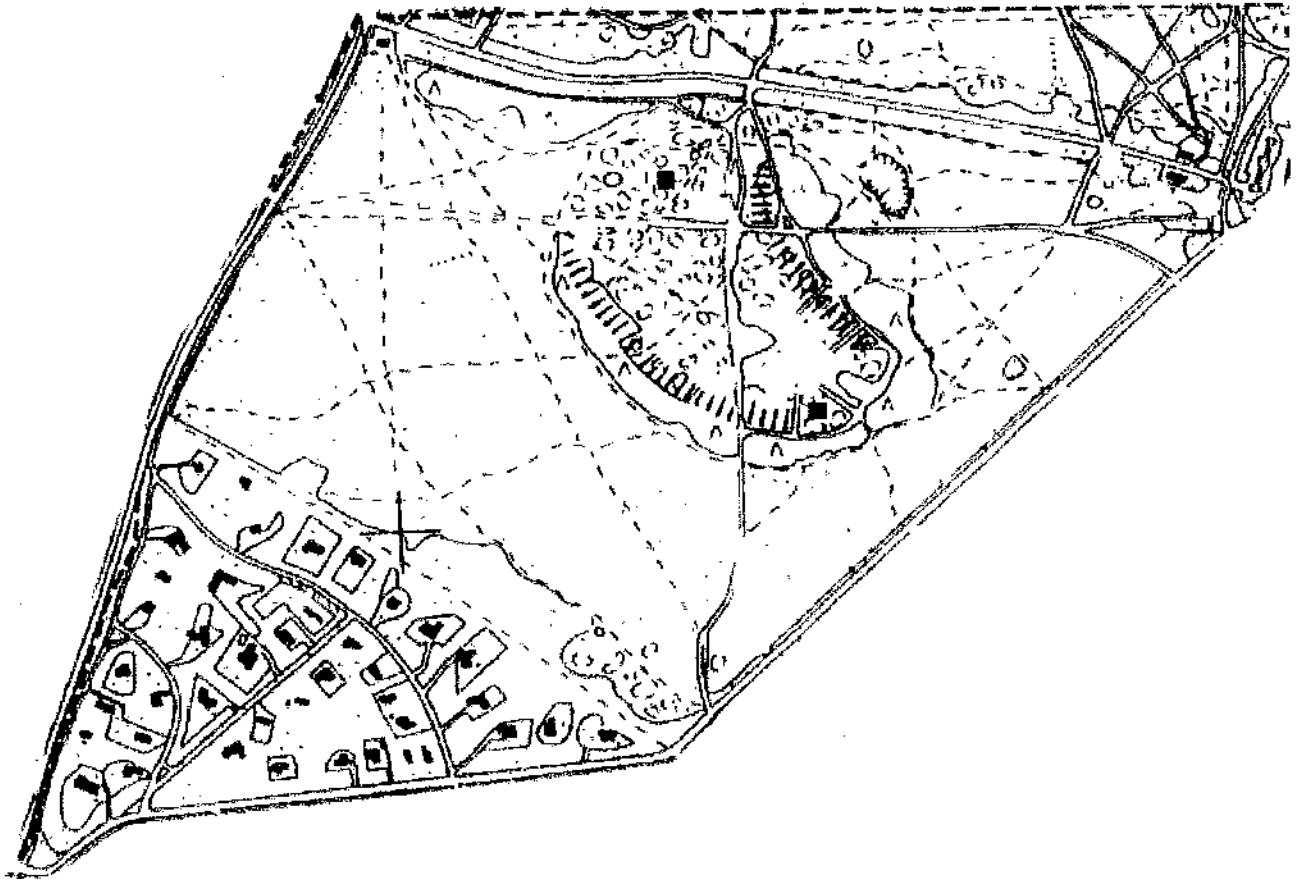
Blaricummerheide 2000
Gekraagde Roodstaart 1 paar

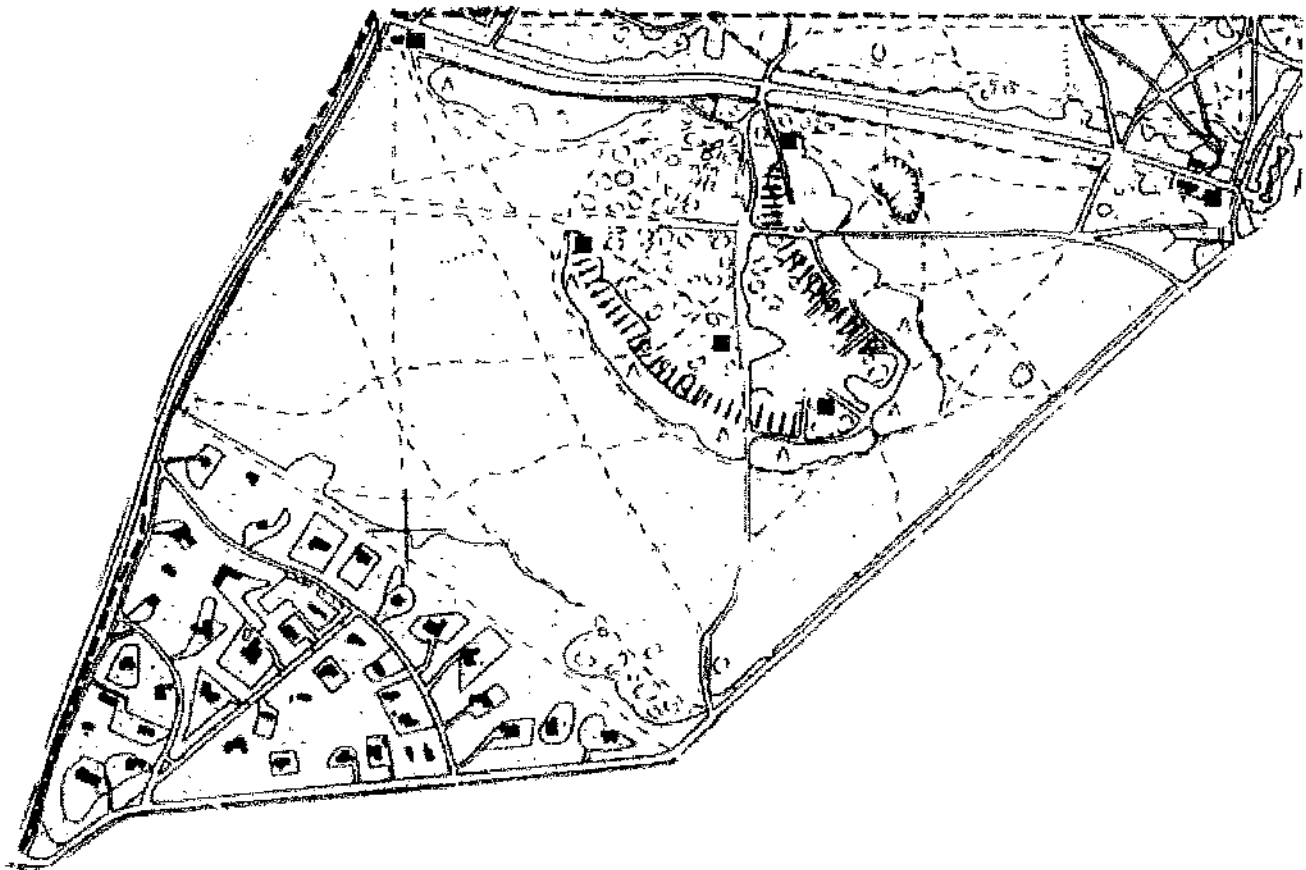
Blaricummerheide 2000
Roodborst 11 paar

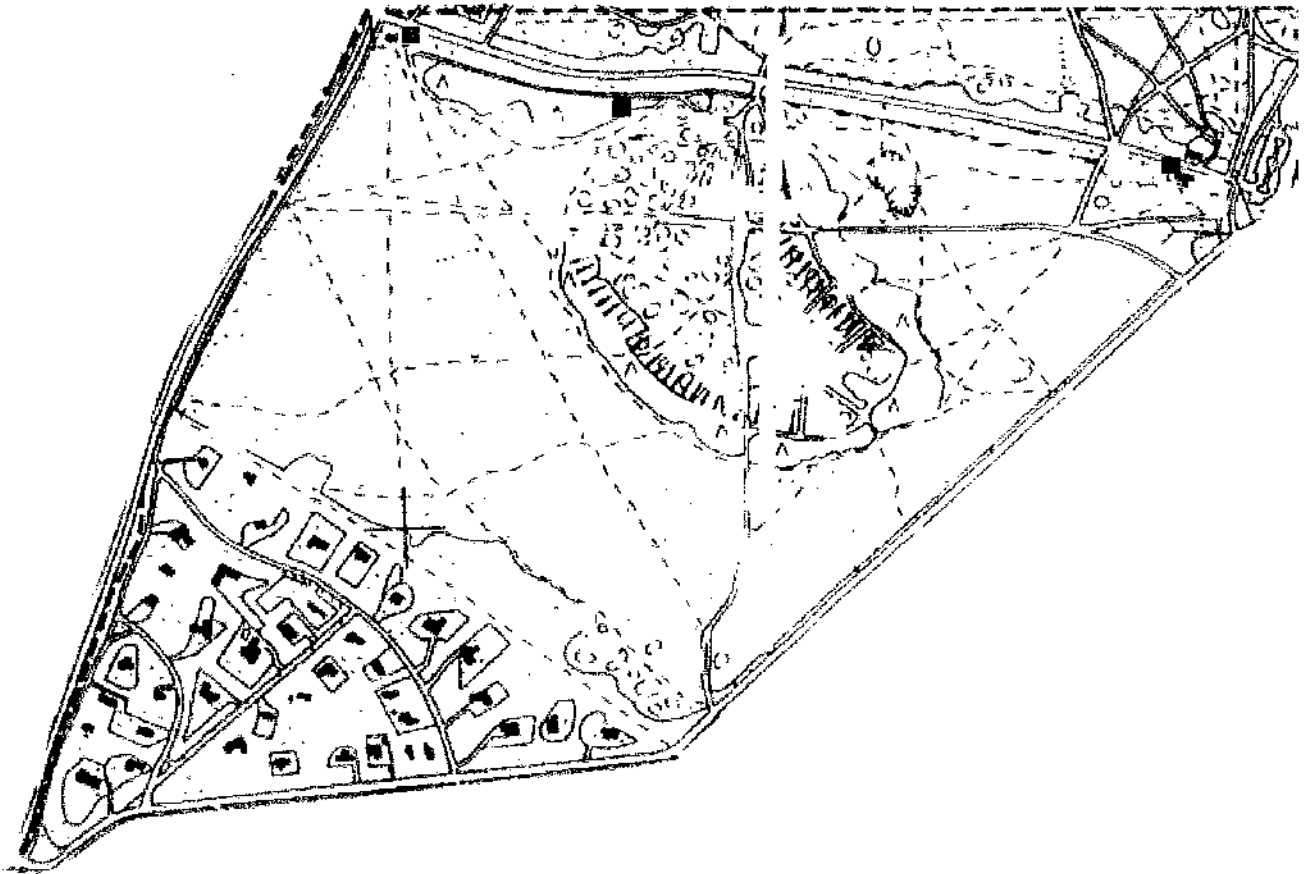
Tafelbergheide 2000
Fitis 2 paar

Blaricummerheide 2000
Goudhaan 2 paar

Blaricummerheide 2000
Koolmees 6 paar

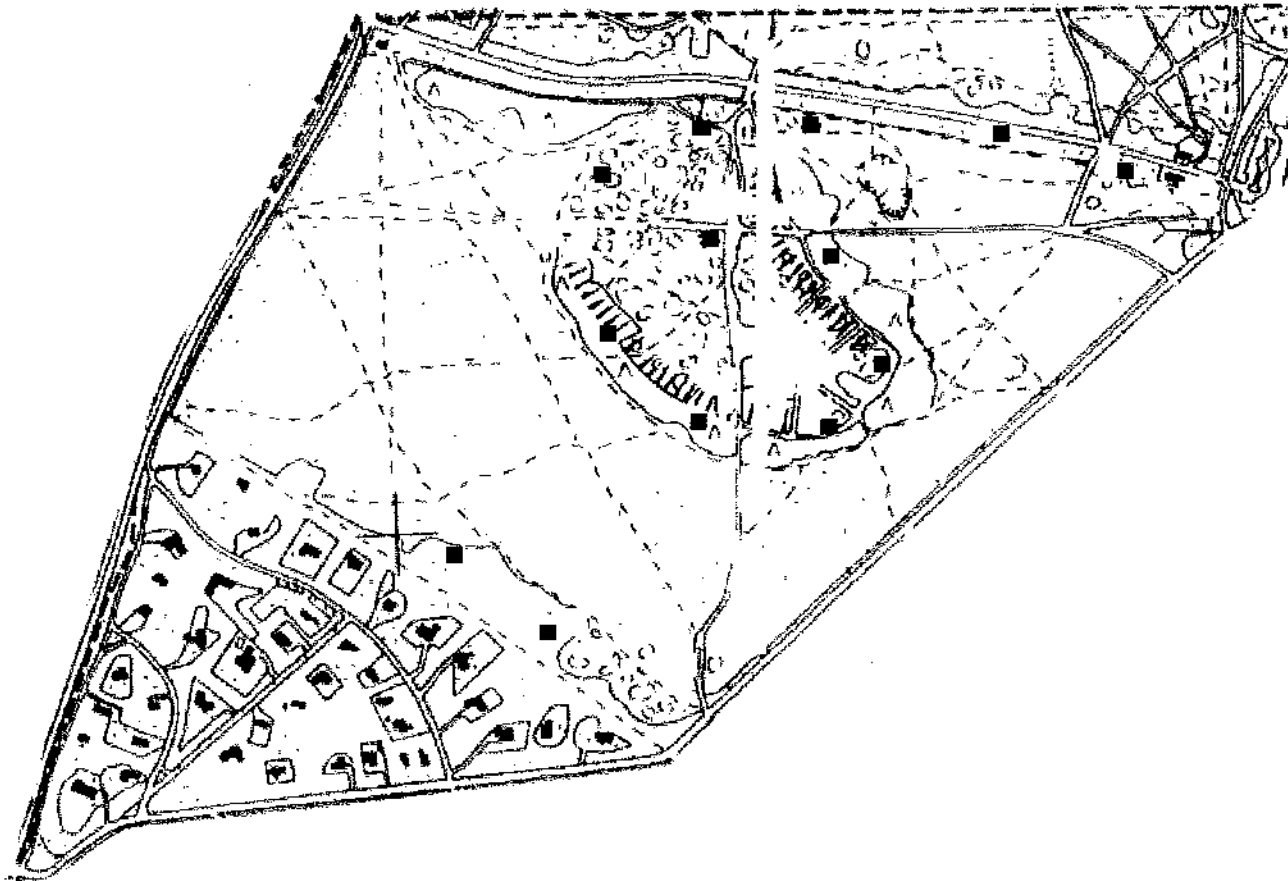
Blaricummerheide 2000
Pimpelmees 3 paar

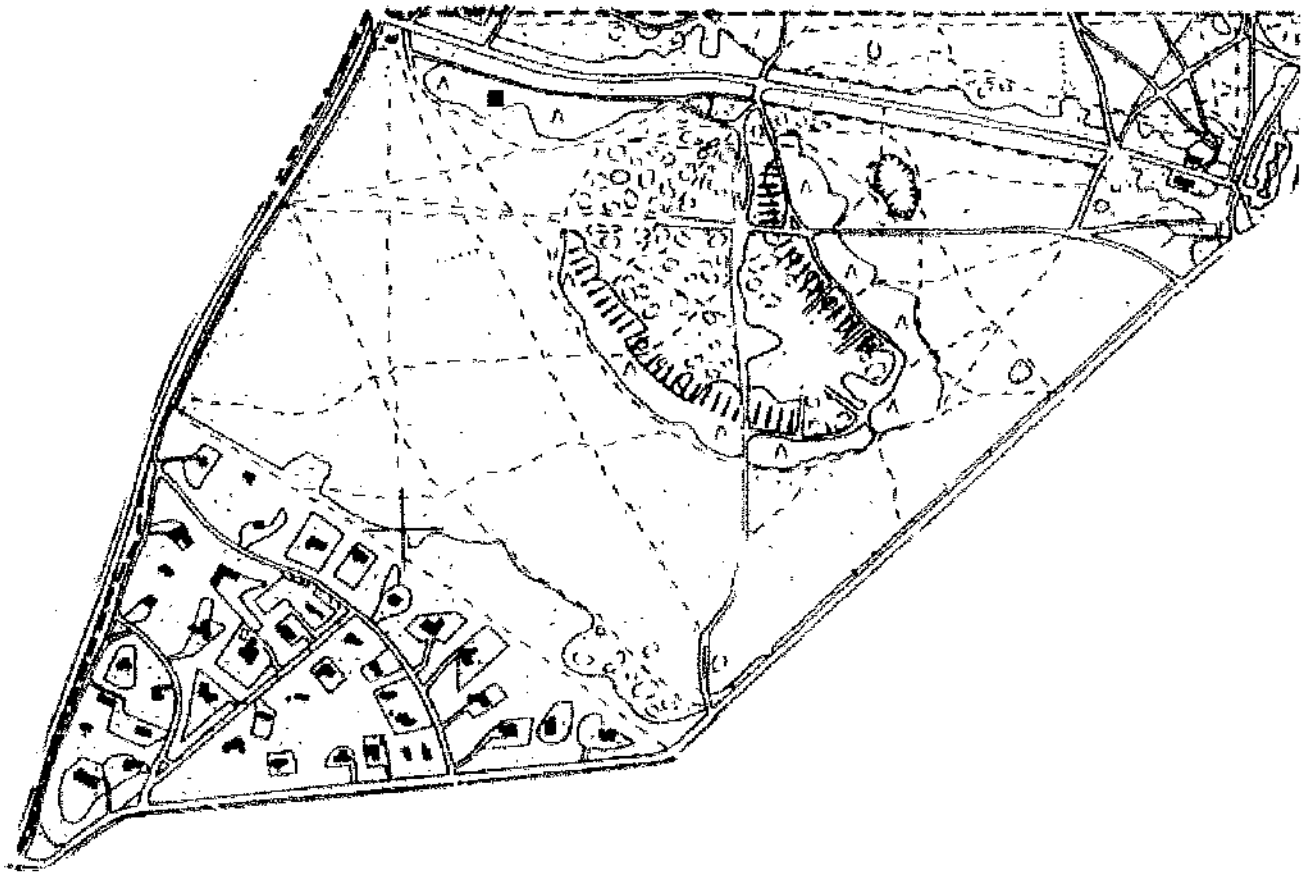
Blaricummerheide 2000
Kuifnees 1 paar

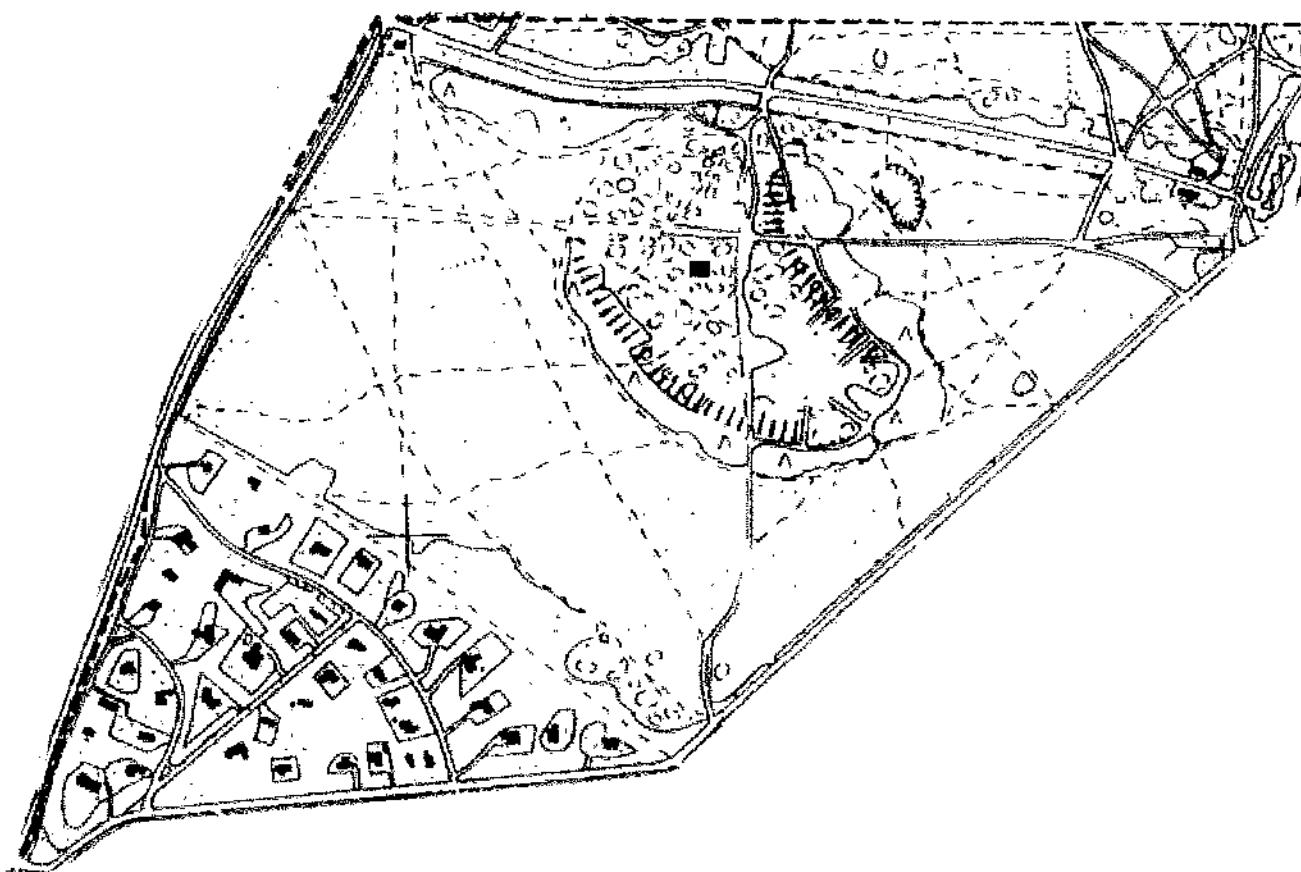
Blaricummerheide 2000
Boomkruiper 1 paar

Blaricummerheide 2000
Vink 13 paar

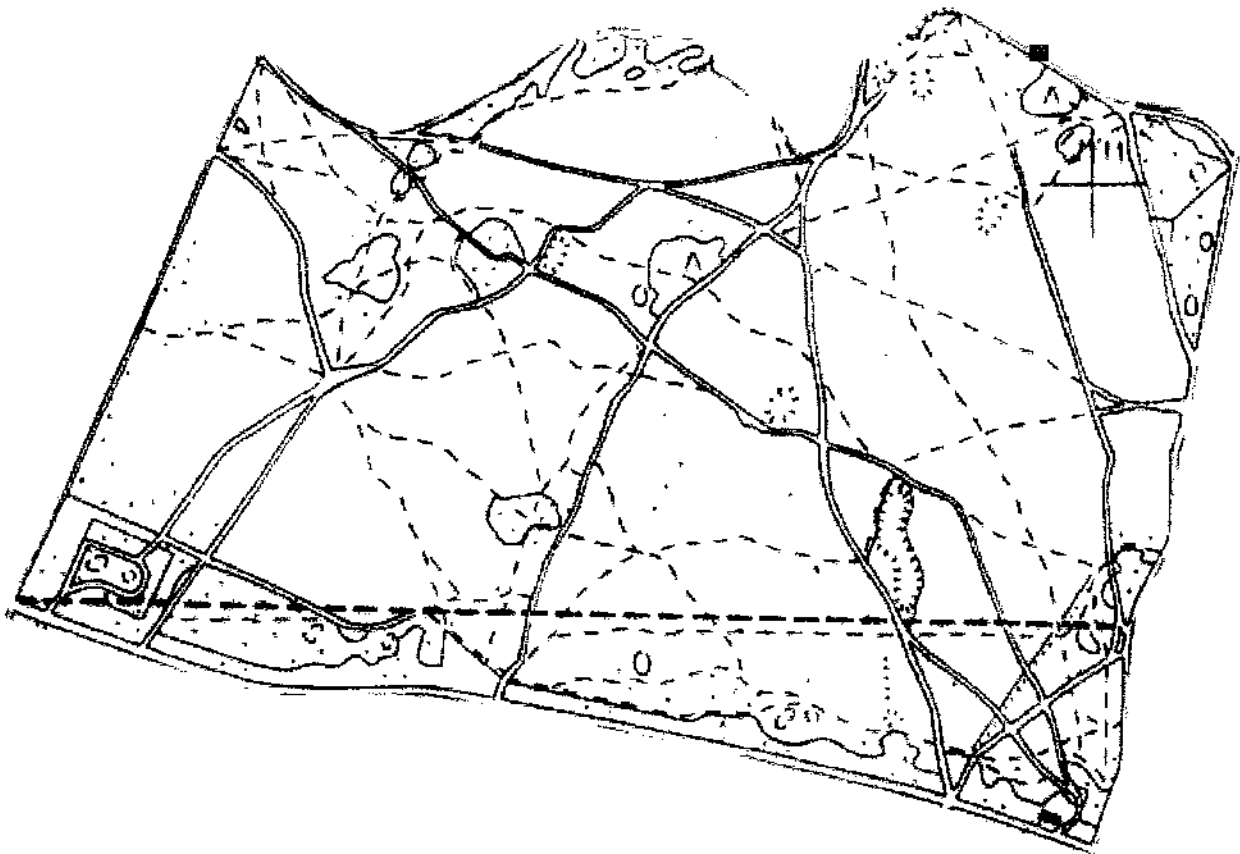
Blaricummerheide 2000
Zwarte Kraai 1 paar

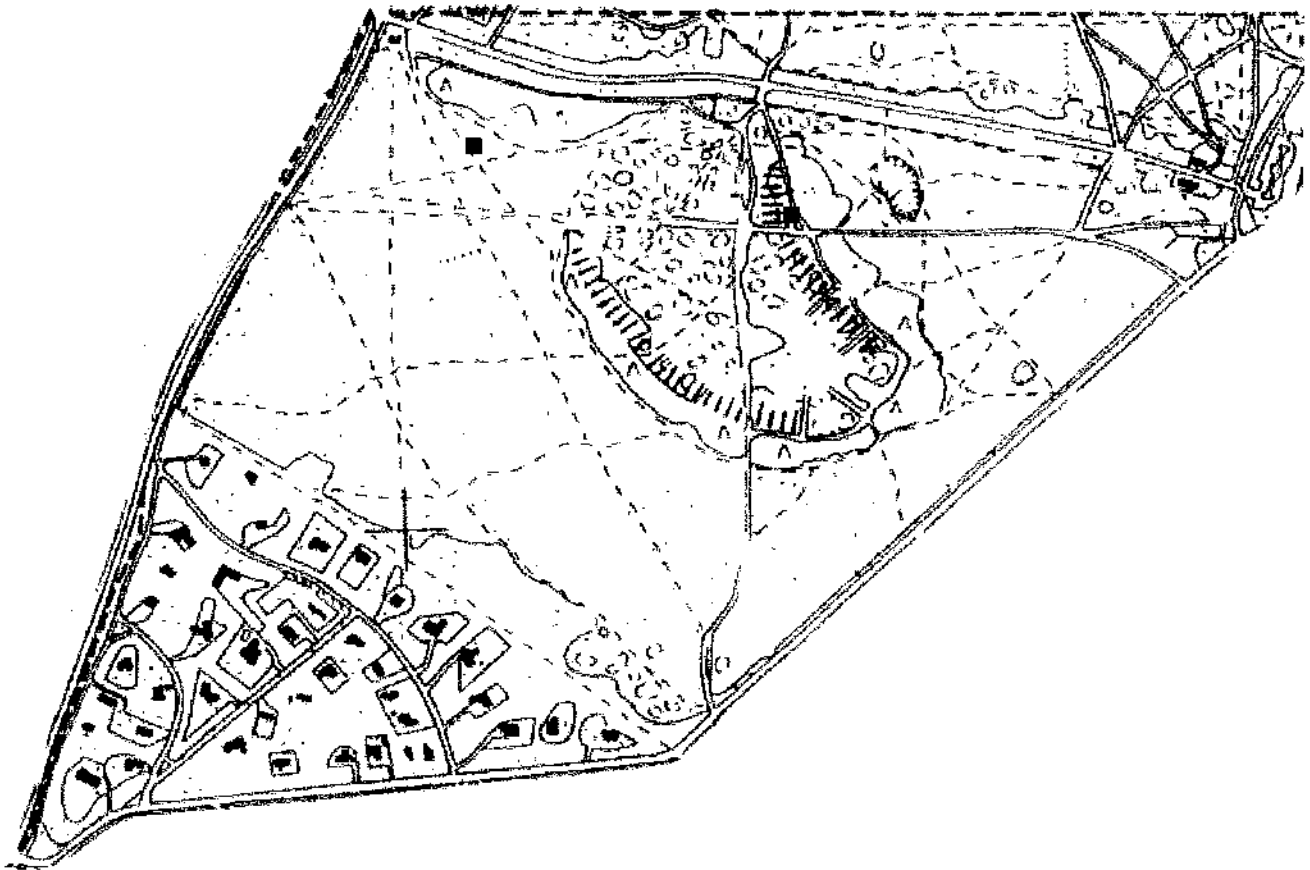
Blaricummerheide 2000
Vlaamse Gaai 1 paar

Bijlage 3. Nesten van Rode Bosmier

Tafelbergheide 2000
Nest van Rode Bosmier

Blaricummerheide 2000
Nesten Rode Bosmier